

Östergötlands förbund
Pohjanmaan liitto

Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017

SISÄLLYS

ESIPUHE	3
1 JOHDANTO	4
1.1 Tausta ja tarkoitus	4
1.2 Käsitteet ja rajaukset	5
1.3 Hyvinvointistrategian laadintaprosessi	6
1.4 Hyvinvointistrategian eteneminen	7
2 HYVINVOINTIMAAKUNTA POHJANMAA	8
2.1 Nykytilanne	8
3 POHJANMAAN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN VISIO ELI TAHTOTILA 2040	17
4 POHJANMAAN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET 2014–2017	20
4.1 Viihtyisä, turvallinen ja elinvoimainen elinympäristö	20
4.2 Osallistuvat kansalaiset	22
4.3 Kaikenikäisten Pohjanmaa	23
4.4 Asiakaslähtöiset, kustannustehokkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut	30
5 TOIMEENPANO, SEURANTA JA ARVIOINTI	33
LÄHTEET	
LINKIT	
LIITTEET	

*Hyvinvointistrategia on hyväksytty 30.3.2015
Pohjanmaan liiton maakuntahallituksessa*

Pohjanmaan liitto 2015
Kannen kuva: Jessica Peltokangas, 5. lk.
Dokumentin kaikki piirustukset:
Edsevön koulu, Pedersöre

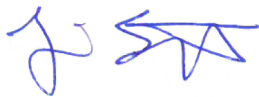
ESIPUHE

Pohjanmaan aluekehittämisen perustana on keväällä 2014 maakuntavaltuustossa hyväksytty Pohjanmaan maakuntastrategia vuosiksi 2014–2017. Vaikka siihen on kirjattu pohjalaisten hyvinvointiin keskeisesti liittyviä asioita, olemme kuitenkin halunneet laatia lisäksi erityisen vain hyvinvointiasioihin keskittyvän Pohjanmaan hyvinvointistrategian 2014–2017. Tämän strategian kantavana tavoitteena on tehdä maakunnastamme hyvinvoinnin mallimaakunta.

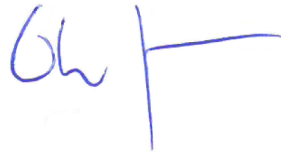
Huolimatta siitä, että useat tilastotiedot, tutkimustulokset ja barometrit vahvistavat käsitystämme hyvinvoivista pohjalaisista, on syytä muistaa, että myös maakunnassamme hyvinvointi-, terveys- ja mielenterveyserot kasvavat. Emme saa tuudittautua omahyväisyyteen, vaan meidän on tunnustettava ne lukuisat tiedostetut haasteet, jotka edellyttävät ripeitä toimenpiteitä. Avainasemassa ovat varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy.

Kireä julkinen talous vaikuttaa myös hyvinvointipalveluiden järjestämiseen. Sen lisäksi, että viranomaisten on tehostettava toimintaansa, myös jokaiselta yksilöltä vaaditaan aktiivisuutta: Omaehtoinen hyvinvoinnin edistäminen on entistä tärkeämpää. Vahva sosiaalinen pääoma, laaja toimijoiden kenttä ja korkeakoulujen tutkimus- ja innovaatiotoiminta luovat vankan perustan hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointi on meidän kaikkien toimijoiden vastuulla. Tarvitsemme hallinto- ja maakuntarajat ylittävää yhteistyötä.

Toivomme, että Pohjanmaan hyvinvointistrategiaan kirjatut kehittämistavoitteet ja toimenpide-esitykset auttavat myös sinua paitsi oman hyvinvointisi myös maakuntamme hyvinvoinnin, kilpailukykyyn ja entistä paremman tulevaisuuden rakentamisessa.

Joakim Strand
maakuntahallituksen pj.

Olav Jern
maakuntajohtaja

1 JOHDANTO

1.1 Tausta ja tarkoitus

Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017 on laadittu ensimmäisen kerran. Toivon mukaan tämä strategia ”kuluu monissa käsissä” ja sen sisältöä toteutetaan ja konkretisoidaan innostuneen yhteisön merkeissä maakunnan väestön kanssa yli rajojen kumppanuudella muidenkin sektoreiden kuin sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa. Tällä strategialla haastamme maakunnan väestön ja sen toimijat yhteisiin hyvinvointitalkoisiin: tehdään yhdessä Pohjanmaasta hyvinvoinnin mallimaakunta. Pohjanmaan maakunnan hyvinvointistrategiaan 2014–2017 on koottu maakunnan hyvinvoinnin edistämisen toimenpide-ehdotukset. Tarkoituksena on ollut tuottaa strategia, joka antaa suuntaviitoja koko maakunnan väestön hyvinvoinnin edistämistyölle. Pohjanmaa on ollut viime vuosiin saakka ja on yhä edelleen useilla eri mittareilla tarkasteltuna hyvinvoinnin kärkimaakuntia. Viimeisimmät tilastotiedot ja barometrit kertovat kuitenkin, että myös Pohjanmaalla on näkyvissä väestön hyvinvointierojen lisääntymistä monilla eri osa-alueilla. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen tulevaisuusselonteossa (VN 2013) todetaan, että Suomessa negatiivista kehitystä on tapahtunut erityisesti sosioekonomisten erojen kasvussa. Hyvinvoinnin eriytymisen uhkatekijöiksi selonteossa nostetaan näkyvissä olevat kasvavat terveyserot, koulutuksen erot, asuinalueiden eriytyminen, taloudellinen eriarvoisuus ja syrjäytyminen.

Julkiselle sektorille on säädetty useissa eri laeissa velvollisuus turvata ja edistää sekä seurata väestön terveyttä ja hyvinvointia. Väestön hyvinvoinnin edistäminen ja sen kehittäminen on arvoitettu Pohjanmaalla tärkeäksi. Tämä näkyy esimerkiksi Pohjanmaan maakuntastrategian 2014–2017 linjauksissa, joissa juuri hyvinvoiva väestö on nostettu

alueen kehittämisen yhdeksi painopistealueeksi. Maakuntastrategia luokin vahvan pohjan maakunnan määrätietoiselle tahdolle edistää väestön hyvinvointia ja kaventaa hyvinvointieroja. Se näkyy myös maakunnan kuntien ja yhteistoiminta-alueiden aktiivisuudesta omien hyvinvointia edistävien strategioiden toimeenpanossa, vaikkakaan Pohjanmaan maakunnan kunnilla ei vielä kaikilla ole hyvinvointikertomusta. Lisäksi hyvinvoinnin vahva arvottaminen näkyy Pohjanmaalla aktiivisena tutkimus- ja kehittämissyhteistyönä, joka on painottunut erityisesti hyvinvoinnin tietotuotantoon. Tulokset näkyvät keskimäärin paremmin voivana väestönä, ainakin tilastotietojen perusteella.

Hyvinvointistrategian tarkoituksena on toimia alueella innovatiivisen kehittämistoiminnan edistäjänä ja entisestään tiivistää ja integroida eri toimijoiden, kuten valtion- ja aluehallinnon, seutukuntien, kuntien, kuntayhtymien, yhteistoiminta-alueiden, elinkeinoelämän, opetuksen ja tutkimuksen sekä kolmannen sektorin järjestöjen, väestön hyvinvoinnin edistämistä. Lähtökohtana on ajatus siitä, että maakunta voi juuri niin hyvin kuin maakunnan väestö voi. Väestön hyvinvoinnilla ja maakunnan elinvoimaisuudella on suora yhteys. Punaisena lankana läpi strategian on ajatus Pohjanmaan maakunnan toimijoiden kattavasta verkostoitumisesta ja vuoropuhelusta sekä väestön aktiivisesta osallisuudesta hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisessa.

Kuviossa yksi on esitetty maakunnan suunnittelujärjestelmä. Pohjanmaan maakuntastrategia 2014–2017 koostuu kahdesta osasta. Maakuntasuunnitelmassa määritellään Pohjanmaan visio eli tahtotila vuodelle 2040 sekä maakunnan kehittämisen painopisteet. Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka strategiaa toteutetaan vuosina 2014–2017.

Kuvio 1: Maakunnan suunnittelujärjestelmä

Hyvinvointistrategia on siis maakunnan kehittämistahdon ilmaus, jonka tarkoituksena on koota maakunnan väestön hyvinvoinnin kannalta keskeiset strategiset tavoitteet ja kehittämiskokonaisuudet. Hyvinvointistrategia vahvistaa maakunnan toimijoiden yhteistä näkemystä ja tahtotilaa hyvinvoinnin edistämiseksi sekä toimenpiteiden ja resurssien kohdistamiseksi tärkeimpiin kehittämiskohteisiin. Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017 toimeenpanee omalta osaltaan maakuntastrategiaan kirjattuja hyvinvoinnille asetettuja painopisteitä ja tavoitteita, ja se on siten myös osa maakunnan suunnittelujärjestelmää. Toteutuessaan hyvinvointistrategiaan kirjatut toimenpiteet tukevat omalta osaltaan myös kuntien ja yhteistoiminta-alueiden hyvinvointisuunnitelmien sekä Vaasan sairaanhoitopiirin (VSHP), Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoidon- ja peruspalvelukuntayhtymän (Kiuru) ja kuntien yhdessä laatimien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämssuunnitelmien toteutumista. Lisäksi se toteuttaa omalta osaltaan väestön hyvinvoinnin edistämiseksi asetettuja kansallisia tavoitteita ja tahtotilaa.

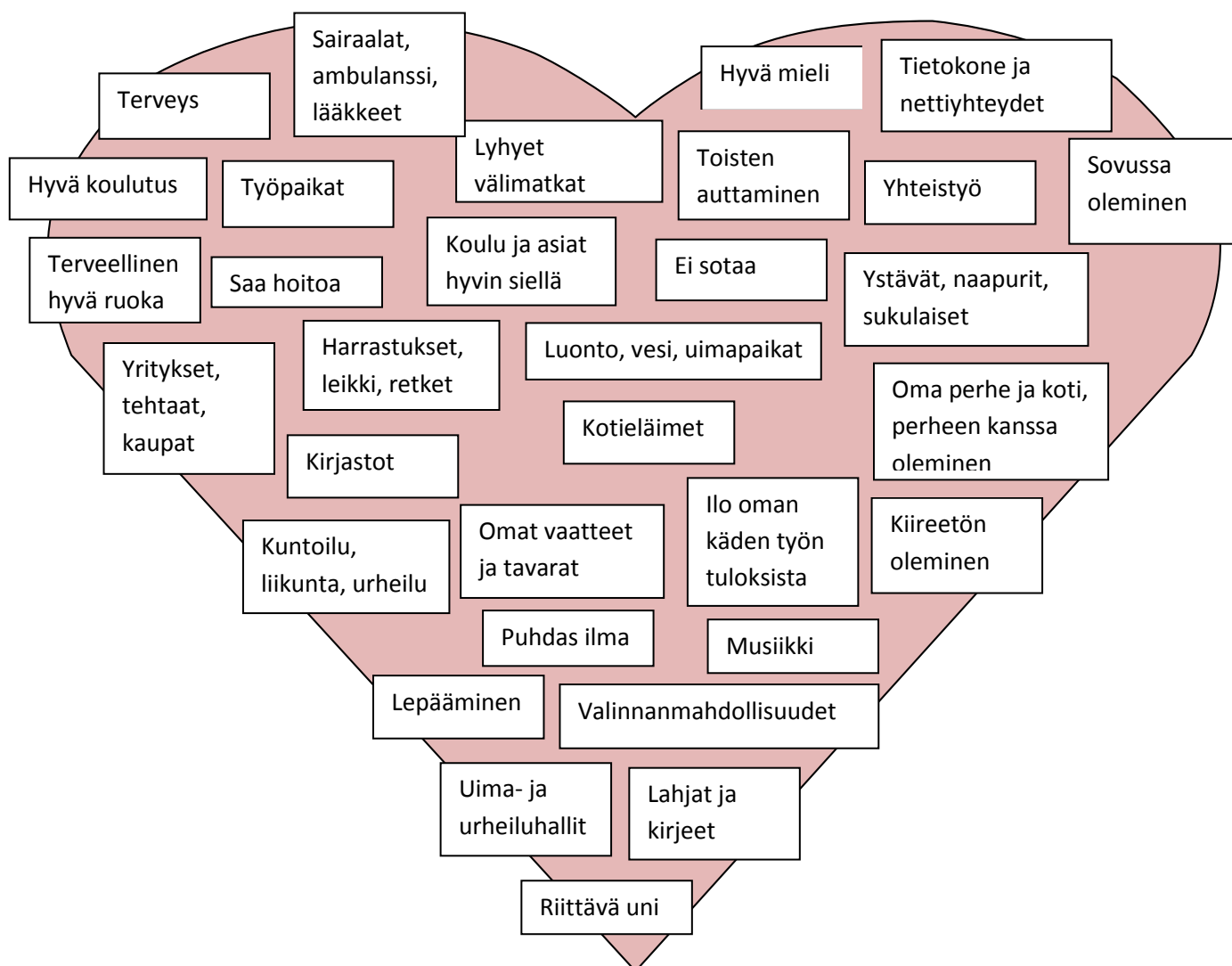
nähdään laajana ja holistisena eli kokonaisvaltaisena käsitteenä, joka syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristön, palvelujärjestelmän sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena. Hyvinvointia voidaan tarkastella sekä yksilö- että yhteisötasolla. Se on tila, jossa ihminen saa tyydyttyä vähintäänkin kohtuullisesti keskeiset inhimilliset tarpeensa. Hyvinvoinnin huomaakin usein vasta sitten, kun siihen tulee jokin vaje. Hyvinvointistrategiassa sitoudutaan väljästi Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin käsitteeseen. Hän jakaa hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat materiaallinen hyvinvointi (terveys, työ, koulutus, asuminen, tulotaso), yksilöllisesti koettu elämänlaatu ja sosiaaliset suhteet.

Hyvinvointistrategian valmisteluun osallistuneet Pederöressä sijaitsevan Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaat puolestaan määrittivät hyvinvoinnin kuviossa 2 esitetyn yhteenvedon mukaisesti. Yhteenve-to perustuu heidän tuottamiinsa tarinoihin ja piirustuksiin. Myös siitä nousevat selkeästi esille Erik Allardtin kuvaamat hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta.

1.2 Käsitteet ja rajaukset

Hyvinvointi voidaan määritellä lukemattomilla eri tavoilla eikä sen sisällöstä päästäne koskaan täydelliseen yksimielisyyteen. Tässä asiakirjassa hyvinvointi

Kuvio 2: Yhteenve-to oppilaiden hyvinvointimäärittelystä

Osallisuus on keskeinen hyvinvoinnin resurssitekijä. Siinä voidaan nähdä kaksi puolta, yhteisöön osallistuminen ja yhteisössä osallisena oleminen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmisille hyvinvointia ja terveyttä sekä tukee mielenterveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään. Osallisuuden vastakohtana ovat sosiaalinen syrjäytyminen ja ulkopuolisuus. Syrjäytymisellä tarkoitetaan laajasti juuri yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä. Tähän liittyy usein myös sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä eriarvoisuutta. Syrjäytyminen voi olla perheissä ylisukupolvista seuraavalle sukupolvelle perheessä periytyvää. Edsevön koululaisten tarinat ja piirustukset kuvaavat myös osallisuuden käsitteen sisältöä taitavasti.

Sosiaalinen pääoma kuvaa ihmisten välisissä suhteissa syntyviä resursseja. Positiivista sosiaalista pääomaa ovat esimerkiksi luovuus, vapaus, erilaisuus, laajakatseisuus, ystävyys, yhteistyö ja tiedonvaihto. Toisaalta sosiaalisen pääoman puute voi johtaa muun muassa oman edun tavoitteluun, marginalisointiin sekä koulu- ja työpaikkakiusaamiseen. Viimeksi mainittujen tekijöiden merkitys on erityisen tärkeää hyvinvoinnille, sillä ne vähentävät sekä yhteisön että yksilön voimaa. Sosiaalinen pääoma on sidoksissa ryhmän intresseihin ja tavoitteisiin ja myös vallitseviin normeihin. Jos yksittäinen henkilö ei sitoudu näihin tavoitteisiin ja normeihin, sekä ryhmä että yksilö jäävät ilman sosiaalisen pääoman tuottamaa lisäarvoa. (Ks. esim. Valkama & Ollila 2011.)

Turvallisuuskäsitteellä tarkoitetaan ensinnäkin näkyviä turvallisuustoimia (security), kuten vartiointia sekä rakenteellisia ja teknisiä turvallisuusjärjestelyjä. Tässä korostuvat omaisuuden, tiedon ja toiminnan turvallisuus sekä ei-toivottujen tekojen torjunta. Laajasti määriteltynä turvallisuus tarkoittaa yhteiskunnan turvallisuutta. Toisaalta turvallisuus tarkoittaa yksilöiden ja ympäristön turvaamista (safety). Esimerkinä tästä ovat koulutus, harjoittelu ja suojavälineiden käyttö. Yritysten ja julkisyhteisöjen turvallisuuskäsite sisältää molemmat edellä kuvatut näkökulmat, ja se pyrkii eliminomaan erilaisia hallitsemattomia turvallisuusriskejä, kuten työtapaturmia ja ennakoimattomia vahinkoja. Kokonaisturvallisuus tarkoittaa valtioneuvoston periaatepäätöksen (2012) mukaan tavoiteltavaa, jossa valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Turvallisuus tuottaa muun muassa asumismukavuutta, työhyvinvointia, tuottavuutta, kilpailukykyä, tyytyväisyyttä, toimivuutta ja vapautta. (Ks. esim. VN 2012.)

Hyvinvointipalvelut tarkoittavat laajasti julkisen, yksityisen sektorin ja järjestöjen tuottamia monialaisia ja poikkisektoriaalisia palveluja, jotka edistävät yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia. Tässä asiakirjassa on rajauduttu käsittelemään sosiaali- ja terveystalouden Pohjanmaan maakunnan hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Hyvinvointi nähdään tässä kuitenkin laajana ilmiönä, mutta toimenpiteiden osalta on painotettu pääosin sosiaali- ja terveydenhuollon toi-

mialueiden toimenpiteitä. Vaikka kulttuuri ja liikunta lisäävät oleellisesti ihmisten hyvinvointia, ei Pohjanmaan hyvinvointistrategiaan lähtökohtaisesti ole kirjattu kulttuuriin liittyviä kehittämiskokonaisuuksia tai toimenpiteitä. Pohjanmaan kulttuuriohjelmassa 2014–2017, joka myös kuuluu maakunnan suunnitellujärjestelmään, nostetaan esille vireä kulttuurielämä ja hyvät harrastusmahdollisuudet väestön hyvinvoinnin edistäjinä.

1.3 Hyvinvointistrategian laadintaprosessi

Hyvinvointistrategian laadinta on ollut suora jatku- mo Pohjanmaan maakuntastrategian 2014–2017 valmisteluprosessille. Siinä kerätty materiaali ja sen aikana käyty laaja-alainen vuoropuhelu on täysimääräisesti hyödynnetty tämän asiakirjan laatimisessa. Maakuntastrategian valmisteluaineistoa on kuitenkin myös täydennetty ja päivitetty. Keskeisellä sijalla valmisteluaineistossa ovat olleet mm. tilastotieto, kunta- laistieto (Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH, kansalaisraadit) ja asiantuntijatieto (esimerkiksi järjestöbarometri ja alueelliset hyvinvointibarometrit, hankkeen työryhmän ja ohjausryhmän asiantuntijoiden sekä BoWer-hankkeen toimijoiden ja tutkijoiden tuottama materiaali). Valmisteluun ovat osallistuneet myös Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallinto- tieteen opiskelijoiden maisterivaiheen opiskelijat tutkijatohtori Harri Raision johdolla. Opiskelijat toteut- tivat hyvinvointistrategiaan liittyen kaksi tilaisuutta: hyvinvointia koskevan World Cafe -keskustelun sekä lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia käsittelevän kansalaisraadit. Tietoa on myös päivitetty ja täydennetty alueella aiemmin toteutettujen kansa- laisraatien ja foorumeiden tuloksilla ja julkilausumilla sekä kuntien hyvinvointikertomuksien tiedoilla. Lisäksi kantaa on voinut ottaa Pohjanmaan liiton facebook- sivulla ja lähettämällä viestin projektipäällikön sähköpostiin. Vuoropuhelua on käyty myös yksittäisten Pohjanmaan asukkaiden kanssa. Maakuntastrategi- asta 2014–2017 saatuja lausuntoja on hyödynnetty osana aineistoa.

Tausta-aineiston tarkoituksena oli saada nousemaan esille Pohjanmaan hyvinvoinnin yhteiset kehittämisen pääteemat. Mittava aineisto koottiin yhteen ja siitä tehtiin vapaata sisällön analyysia, jonka kautta esille nousseet teemat listattiin. Sen jälkeen teemoja ryhmi- teltiin ja integroitiin nimetyiksi asiakokonaisuuksiksi. Lopuksi pyrittiin valitsemaan ne teemat, joihin on mahdollista vaikuttaa.

Hyvinvointistrategian laatimisen tueksi perustettiin työryhmä (ks. LIITE 1). Matkan varrella konsultoitiin myös muita asiantuntijoita. Ohjausryhmän prosessissa toimi asiantuntijoilla laajennettu Pohjanmaan maa- kuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA Pohjanmaan ohjausryhmä (ks. LIITE 2). Prosessin koordinoimiseksi ja asiakirjan laatimiseksi palkattiin 50 % työajalla 1.12.2013–30.4.2014 työskennellyt

projektipäällikkö. Touko–heinäkuussa hän valmisteli strategiaa tuntityönä. Projektipäällikön lopetettua työnsä Pohjanmaan liiton virasto jatkoi valmisteluprosessia. Hankkeen toteuttamiseksi saatiin Pohjanmaan maakunnan kehittämistä.

1.4 Hyvinvointistrategian eteneminen

Hyvinvointistrategian ensimmäisessä luvussa on kuvattu asiakirjan tausta, tarkoitus ja sijoittuminen Pohjanmaan maakunnan suunnittelujärjestelmään. Lisäksi on määritelty hyvinvointistrategiaan liittyvät pääkäsitteet ja kuvattu tehdyt rajaukset. Seuraavassa luvussa kuvataan Pohjanmaan hyvinvoinnin nykytilaa.

Luvussa kolme esitetään Pohjanmaan hyvinvoinnin edistämisen visio eli tahtotila, joka tarkoittaa sitä, millä Pohjanmaan maakunta haluaa näyttää hyvinvoinnin näkökulmasta vuonna 2040. Luvussa neljä on linjattu Pohjanmaan hyvinvoinnin edistämisen strategiset tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet niiden toteuttamiseksi vuosina 2014–2017. Luvussa viisi kuvataan hyvinvointistrategian toimeenpano, seuranta ja arviointi. Lopussa ovat lähteet, linkit ja liitteet.

Lotta, 6 lk.

2 HYVINVOINTIMAAKUNTA POHJANMAA

2.1 Nykytilanne

Pohjanmaan maakunnan väestömäärä oli vuoden 2013 lopussa 180 384. Maakunnassa sijaitsee 15 kuntaa (Isokyrö, Kaskinen, Korsnäs, Kristiinankaupunki, Kruunupyy, Laihia, Luoto, Maalahti, Mustasaari, Närpiö, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaa-

sa ja Vöyri). Pohjanmaalla on neljä seutukuntaa, jotka ovat Pietarsaaren seutu, Vaasan seutu, Kyrönmaa ja Suupohjan rannikkoseutu (vrt. kuvio 3).

Kuvio 3: Pohjanmaan maakunta

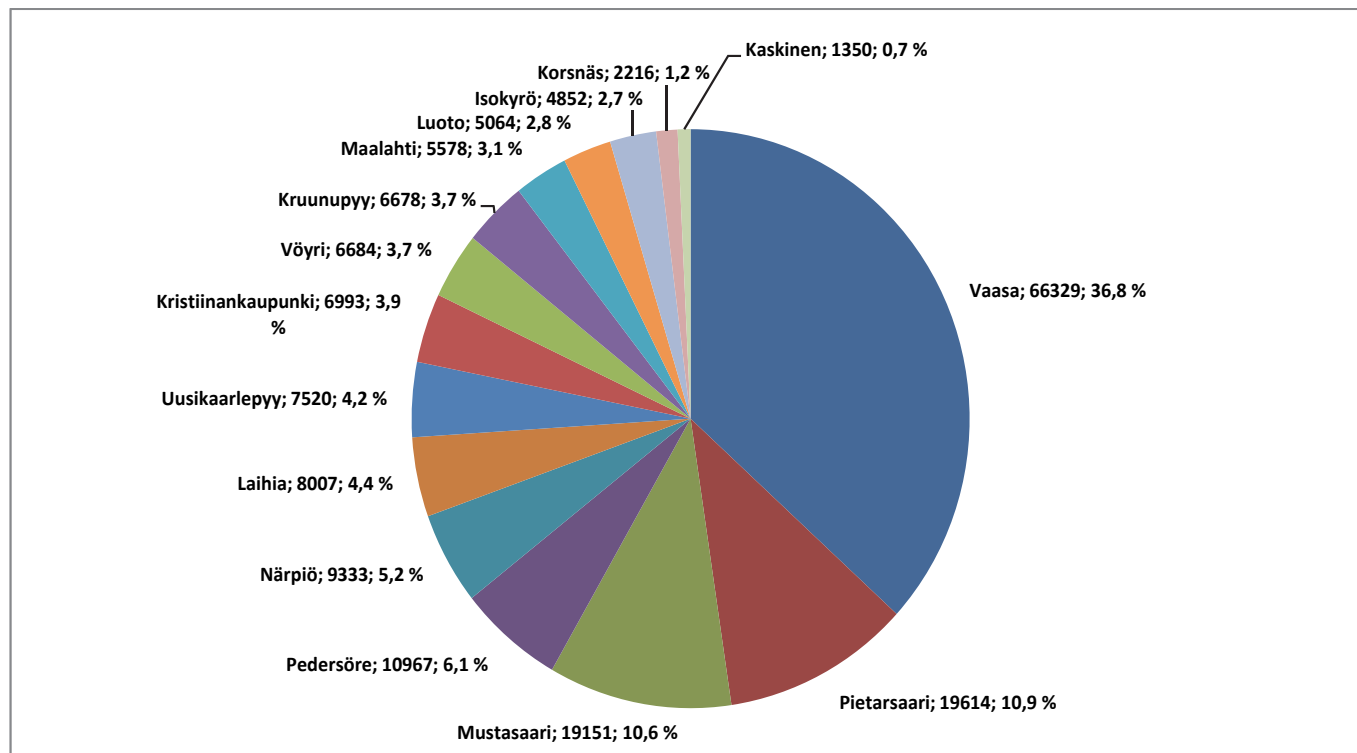

Kuviossa 4 on esitetty maakunnan väestömäärä ja sen jakautuminen kunnittain. Pohjanmaan väestömäärä lisääntyi vuoden 2013 aikana 673 henkilöllä. Kunnista Vaasa, Mustasaari, Luoto, Pedersöre, Laihia,

Kruunupyy ja Vöyri kasvattivat väkimääräänsä. Muissa Pohjanmaan kunnissa väkimäärä väheni.

Kuvio 4: Pohjanmaan kuntien ja maakunnan väkiluku (yhteensä 180 384 henkilöä 31.12.2013; Tilastokeskus, Pohjanmaan liitto 2014)

Tilastokeskuksen tekemän väestöennusteen (2012) mukaan Pohjanmaan väkiluku jatkaa kasvuaan. Suurimpana yksittäisenä tekijänä väkilukua kasvattaa maahanmuutto. Ennusteen mukaan Pohjanmaalla on vuonna 2020 noin 188 000 ja vuonna 2030 noin 197 000 asukasta. Ennusteen mukaan 200 000 asukkaan raja ylittyisi vuonna 2035. Kyrönmaan ja Pietarsaaren seudun väkiluku näyttäisi kasvavan samaa tahtia koko maan väkiluvun kasvun kanssa, kun puolestaan Vaasan seudun väkiluku näyttäisi kasvavan selvästi koko maata nopeammin. Suupohjan rannikkoseudun väestön ennakoidaan vähenevän. (Pohjanmaan liitto 2014.)

Pohjanmaan väestörakenne on hyvin samankaltainen kuin muualla maassa. Ikäihmisten osuus on lisääntymässä muuta maata nopeammin, osin keskimääräistä pidemmän eliniän vuoksi (ks. Turunen 2013). Tässä hyvinvointistrategiassa halutaan korostaa sitä, että kaikenikäiset ja kaikki ihmiset ovat voimavara Pohjanmaan maakunnalle. Strategiassa sitoudutaan holistiseen eli kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen, sosiokulttuuriseen ikääntymiskäsitykseen ja voimavara- ja elämäntilanteeseen. Tällä halutaan korostaa sekä sukupolvien että erilaisten väestöryhmien välistä oikeudenmukaisuutta ja normaaliutta. Jokainen tuo omat

voimavaransa yhteisen Pohjanmaan hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edelleen kehittämiseen. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työpöytäraportissa ”Kaikenikäisille Hyvä Suomi” (Vaarama 2013) on kirjattu tahtotilaksi, että ”vuonna 2030 kaikenikäisille hyvässä Suomessa on jokaisella mahdollisuus osallisuuteen ja omien voimavarojen kehittämiseen sekä oikeus saada näihin tarvittaessa tukea. Jokaisella on myös oikeus ja velvollisuus olla kykyjensä mukaisesti hyödyksi itselleen ja yhteiskunnalle.” (Ks. myös valtioneuvoston tulevaisuusselonteon liiteraportti 5/2004.) Sitoudumme Pohjanmaan hyvinvointistrategiassa edellä esitettyyn kansalliseen tahtotilaan.

Pohjanmaa on kahden tasavahvan kielen maakunta. Ruotsia äidinkielenään maakunnassa puhuu 50,0 % väestöstä ja suomea 44,8 %. Muita kieliä äidinkielenään puhuu 5,2 % väestöstä. Pohjanmaa onkin yksi maan kansainvälisimmistä maakunnista. Vain Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla on ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä suurempi kuin Pohjanmaalla. Pohjanmaan seutukunnista ulkomaan kansalaisten osuus on suurin Suupohjan rannikkoseudulla (6,6 %) ja Vaasan seudulla (4,9 %). Maahanmuuttajaväestö koostuu muun muassa työperäisistä ja kansainvälisen suojelun tarpeessa olevista maahanmuuttajais-

ta sekä opiskelijoista. Maahanmuuttajien määrä ja tausta vaihtelevat paljon Pohjanmaan kunnissa, mikä luo kuntakohtaisesti erilaisia tarpeita esimerkiksi kotoutumiseen liittyen. Maakuntaamme voikin kuvata monikieliseksi, monikulttuuriseksi ja kansainväliseksi maakunnaksi. (Pohjanmaan liitto 2014.) Jo nykyisin joidenkin alojen työvoimapula ja väestön ikääntyminen lisäävät työperusteisen maahanmuuton ja maahanmuuttajien onnistuneen kotoutumisen tärkeyttä Pohjanmaan elinvoimaisuuden ja kilpailukyyn vahvistamiseksi. Maahanmuuttajien työpanos on maakunnassamme taloudellisesti hyvin merkittävä.

Pohjanmaan kilpailukyyn ja hyvinvoinnin kannalta on kiinnitettävä huomio myös opiskelijoiden hyvinvointiin. Maakunnassamme toimivat korkeakoulut ja toisen asteen oppilaitokset tarjoavat monipuoliset opiskelumahdollisuudet. Vaasa onkin yksi Suomen merkittävimmistä korkeakoulukaupungeista, ja Vaasassa sijaitsevilla korkeakouluyksiköissä opiskelee noin 12 000 opiskelijaa.

Pohjanmaan väestön hyvinvointi

Suomessa sosioekonomiset terveyserot ovat länsieurooppalaisittain tarkastellessa suhteellisen suuria. Terveyden taso on kyllä kohonnut, mutta sosioekonomiset terveyserot ovat kasvaneet Suomessa. Tämä näkyy muun muassa ennen aikaisina kuolemina, pitkäaikaissairauksina, päihdeongelmina ja mielenterveyspalvelujen lisääntyneenä tarpeena. Nämä kasvavat usein alimmille sosioekonomisille ryhmille. On kuitenkin muistettava, että sitä, mikä lopulta tuo hyvinvoinnin, ei ole onnistuttu tyhjentävästi selvittämään. Siksi hyvinvointi- ja terveyseroja ei voida selittää pelkästään sosioekonomisella taustalla. (Mannu 2014.) THL:n selvitysten ja tutkimusten mukaan noin 80 % usein keskusteluissa olleista terveyseroista selittyy sosiaalisilla ja sosioekonomisilla tekijöillä.

Hyvinvointierojen kasvun lisääntymiseltä ei ole välttytty Pohjanmaallakaan siitä huolimatta, että monien hyvinvointia ja terveyttä mittaavien tilastotietojen, tutkimustulosten ja barometrien mukaan Pohjanmaan väestö voi muuta maata paremmin (ks. esim. Kaikkonen ym. 2014a; 2014b ATH-tutkimustulokset; Kuronen-Ojala ym. 2013 Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan hyvinvointibarometri 2012 – jatkossa Pohjanmaan hyvinvointibarometri 2012; Turunen 2013). Turunen (2013) tutkimuksen, jonka tilastotiedot on kerätty vuosilta 2005–2011 THL:n hyvinvointikompassista, mukaan Pohjanmaan maan keskitasoa parempaa hyvinvointia kuvaavat esimerkiksi seuraavat seikat: maakunnassa on vähemmän pienituloisia kotitalouksia, asuminen on väljempää, asunnottomia on vähemmän, koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria on vähemmän, valtaosa kokee asuinalueensa turvalliseksi, luottamus instituutioihin on korkeampi ja osallistumisaktiivisuus on korkeampaa. Tähän vielä liitettyä alhainen sairastavuus, vähemmän ennen aikaisesti menetettyjä elinvuosia (PYLL-indeksi) sekä maan parhaimpiin lukeutuva työllisyystilanne tukevat

ajatusta siitä, että Pohjanmaan maakunnan väestö voi muuta maata paremmin.

Pohjanmaan hyvinvoinnin vahvuuksiksi voidaan nostaa viihtyisä ja turvallinen elinympäristö, hyvä asumistaso, monipuolinen elinkeinorakenne, yrittäjyyden perinne, korkea työllisyys, hyvät harrastusmahdollisuudet, matala sairastavuus sekä vahva sosiaalinen pääoma ja rikas kulttuuriperintö (ks. esim. ATH-tutkimustulokset; Pohjanmaan hyvinvointibarometri 2012; Turunen 2013). Vahvan sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden hyödyntämisessä on kuitenkin vielä mahdollisuuksia. Sosiaalinen pääoma voi kääntyä myös negatiiviseksi voimaksi, jolloin se muodostuu esteeksi edistämisen sijasta. Alueen sosiaalinen pääoma on siis hyvinvoinnin voimavara Pohjanmaalla, ja sen vahvistamisessa etenkin erilaisilla järjestöillä ja yhdistyksillä on tärkeä tehtävä. Merkitteä pantavaa on myös se, että vuonna 2013 tehdyn korkeakoululiikunnan barometrin mukaan opiskelijaliikunnan tilanne maakunnassamme oli riittämätön eivätkä korkeakoululiikunnan suositukset toteudu tutkimukseen osallistuneissa Vaasassa toimivissa korkeakouluissa.

Edellä kuvatusta huolimatta emme voi tuudittautua siihen, että Pohjanmaan väestön hyvinvoinnin tilanne pysyisi samankaltaisena itsestään. Pohjanmaan hyvinvoinnin, terveyden ja mielenterveyden vahvuuksien ja voimavarojen vaaliminen tuottaa tulevaisuuskuvan, jossa Pohjanmaa jatkaa menestystarinaansa kilpailukykyisenä ja vahvan hyvinvoinnin maakuntana. Huolestuttavaa on kuitenkin esimerkiksi se, että kansallisen tason ilmiö, hyvinvointi-, terveys- ja mielenterveyserojen lisääntyminen, pilkistää myös Pohjanmaalla. Puuttumattomuuden seurauksena on vaarana, että myös pohjalainen väestö jakautuu tulevaisuudessa yhä selkeämmin onnistujiin ja epäonnistujiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että on yhä enemmän entistä paremmin voivia, mutta samaan aikaan yhä enemmän niitä ihmisiä, jotka voivat entistä huonommin. Hyvinvointi-, terveys- ja mielenterveyskuilu laajenee. Tulevaisuuden uhkakuvaksi nousee tällöin harmaantunut, kilpailukykyään menettävä, korkean sairastavuuden ja heikkenevän hyvinvoinnin Pohjanmaa.

Tarkasteluun voidaan nostaa hyvinvoinnin tiedostetut haasteet. Turunen (2013) mainitsee Pohjanmaan huolenaiheiksi rakennetyöttömyyden ja pitkäaikaisyöttömyyden kasvun. Työttömyys edistää eriarvoistumiskehitystä ja kasaa huono-osaisuutta. Tämä näkyy esimerkiksi sairastavuuden ja toimeentulotuen tarpeen kasvuna. THL:n (Kaikkonen ym. 2014a) toteutetun ATH-tutkimuksen tuloksien mukaan melko moni Pohjanmaalla kantaa huolta siitä, että tulot eivät riitä menojen kattamiseen, kuten myös jo vuosina 2004–2007 toteutetun GERDA-projektin (Gerontologinen alueellinen tietokanta ja resurssikeskus) tulokset ovat osoittaneet. Eriarvoistumisesta ja hyvinvoinnin eriyttämisestä kertovat myös Pohjanmaan hyvinvointibarometrin 2012 (Kuronen-Ojala ym. 2013) tulokset ja asiantuntijoiden arviot siitä, että asunnottomien, ylivelkaantuneiden, päihdeongelmaisten, työttömien ja

mielenterveysongelmista kärsivien ihmisten hyvinvointi toteutui heikoin. Asiantuntijoiden mukaan asunnotomien ja maahanmuuttajien hyvinvoinnin arvioidaan kuitenkin kehittyneen myönteisempään suuntaan viime vuosina (ks. myös Kuronen-Ojala ym. 2009 Pohjalaismaakuntien hyvinvointibarometri 2009).

Pohjanmaan hyvinvoinnin haasteiksi voidaan tausta-aineiston perusteella nostaa myös nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömien sekä vaikeasti työllistyvien ja osatyökykyisten määrän kasvu, kaiken ikäisten mielenterveysongelmien lisääntyminen, päihteiden käytön lisääntyminen ja sen tuomien muiden ongelmien lisääntyminen, velkaongelmien kasvu sekä yksinäisyys. Lisäksi Pohjanmaalla, kuten koko Suomessa, haasteina ovat kuntien taloudellinen tilanne, kuntien välinen yhteistyö sekä sosiaali- ja terveystalouden sisältöjen osittainen uudistamisen tarve. Pohjanmaan haasteena on myös alueen kasvuyritysten melko vähäinen määrä (ks. esim. ATH-tutkimustulokset; Pohjanmaan hyvinvointibarometri 2012; Pohjanmaan maakuntastrategia 2014–2017; Turunen 2013). Myönteistä on se, että Pohjanmaan monipuolinen koulutustarjonta ja oppilaspaikat tarjoavat suurimmalle osalle nuorista koulutuspaikan. Myös kuntoutus- ja harjoittelupaikkoja on saatavilla.

Kuten koko Suomessa, myös Pohjanmaalla, on näkyvissä *lasten ja nuorten* fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen pahoinvoinnin kasvua. On haasteellista olla lapsi ja nuori nykypäivän vaativassa ja suorituskeskeisessä yhteiskunnassa, jossa yhä enemmän ollaan menossa siihen suuntaan, että kaiken pitäisi olla ulkoisesti täydellistä. Perheen vanhemmat painivat työn ja perheen yhteensovittamisen keskellä. Joissakin perheissä työttömyys painaa ja toimeentulo on heikentynyt. Tämä kaikki heijastuu myös lapsiin ja nuoriin. Tilastojen perusteella Pohjanmaallakin huolestuttavan moni lapsi ja nuori kokee tunnetta vanhemmuuden puutteesta (ks. Kivimäki ym. 2014 kouluterveyskysely; ATH-tutkimustulokset). Vaasan yliopiston opiskelijoiden kansalaisraadissa käyty keskustelu vahvistaa edellistä. Lapsiin ja nuoriin kohdistuu suuria vaatimuksia sekä ulkopuolelta että nuorilta itseltään. Vaatimukset kohdistuvat muun muassa ulkonäköön, koulumenestykseen ja harrastuksissa menestymiseen. Raati nosti esille yhteiskuntamme suorittamiskulttuurin, jolla tarkoitetaan sitä, että lähes kaikkea, mitä tehdään ”suoritetaan” ja lähes kaikkea tekemistä leimaa jonkinlainen kilpailu. Tämä vie ilon tekemisestä.

Raadissa korostettiin perheen vanhempien esimerkillä kasvattamista ja lasten itsetunnon kehittymisen tukemista. Raadin mielestä merkittävää on se, että lapsen ja nuoren itsetunto kasvaa terveen vahvaksi, sillä sen avulla selviää elämän varrella vaikeistakin tapahtumista. Rungas sosiaalinen media on tuonut mukanaan sekä positiivisia että negatiivisia ilmiöitä. Ristiriitaista on se, että vaikka lapset ja nuoret omaavat sosiaalisessa mediassa runsaasti ystäviä ja käyttävät paljon aikaansa siellä, koetaan kuitenkin yksinäisyyttä yhä enemmän. Kouluterveyskyselyn (Kivimäki ym. 2014)

tuloksista voi nähdä, että lapselta ja nuorelta saattavat ystävät puuttua täysin. Raadissa pohdittiin myös sitä, että perheen jäsenten oma sosiaalinen media vie aikaa perheen yhteisestä ajasta. (Ks. lisää raadeista esim. Raisio & Ollila 2011.)

Maunun (2014) tutkimuksen mukaan länsimaissa yhtenä keskeisenä hyvinvointia heikentävänä tekijänä ovat yhdessäolo-ongelmat. Jokaisella ihmisellä tulee olla tunne siitä, että hänellä on jokin paikka maailmassa ja että hänellä on jokin merkitys muille ihmisille. Ellei näin ole, ihmisen hyvinvointi heikkenee ja hän voi sairastua tai syrjäytyä. Pelkkä taloudellinen vauraus ei sinänsä tervehdytä, mutta se luo vahvaa luottamusta tulevaisuuteen. Maunun (2014) mielestä tulisi saada lisää tutkimustietoa siitä, kuinka ja miksi sosioekonominen asema muuntuu terveydeksi tai sairaudeksi ihmisten jokapäiväisessä elämässä.

Lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistäminen on investoimista tähän päivään ja myös pitkälle tulevaisuuteen, sillä ovathan he tulevaisuuden työkäisiä ja ikäihmisiä. Lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan päiväkodeissa ja kouluissa, joten näiden instituutioiden ja perheiden yhteiset kasvatuksen pelisäännöt ja mallit ovat merkityksellisiä. Merkityksellistä on myös se, että päiväkotien ja koulujen henkilöstö voi hyvin, sillä sen hyvin- tai pahoinvointi heijastuu suoraan lapsiin. Erityisen huolestuttavaa on myös koulukiusaaminen, joka tutkimusten mukaan aiheuttaa vakavia pitkäaikaisia psykososiaalisia vaikutuksia. (Ks. esim. Mäntylä et al. 2013).

Meidän on tunnistettava se maailma ja siihen liittyvät totuudet, jossa nykypäivän lapset ja nuoret elävät. Maunu (2014) korostaa juuri sitä, että valittaessa toimenpiteitä ja työmenetelmiä lasten ja nuorten hyvinvointierojen kaventamiseksi on tiedettävä, millaisia kontakteja ja työmuotoja he itse toivovat, sillä muuten tulokset jäävät perin laihoiksi. Varjosen ym. (2012) raportin mukaan suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat peruskoulun jälkeisen koulutuksen ja työvoiman ulkopuolelle jäävät nuoret. Heistä kaksi kolmasosaa on poikia. Myös maahanmuuttajataustaiset ovat tässä vahvasti edustettuina. Toinen riskiryhmä ovat kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret ja ne lapset, joiden vanhemmilla on päihde- tai mielenterveysongelmia. Yhden nuoren loppuelämäksi syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle joidenkin julkisuudessa esitettyjen laskelmien mukaan noin miljoona euroa. Yhden lapsen sijoittaminen lastensuojelun laitoshoidon voi maksaa yhteiskunnalle jopa 300 000 euroa/vuosi sisällöstä riippuen. Näillä rahoilla pystytään tekemään runsaasti oikein kohdennettua etsivää ja ennaltaehkäisevää työtä, jos niin halutaan.

Lasten ja nuorten sosiaalisten valmiuksien vahvistaminen on kannattavampia investointeja, joita yhteiskuntamme voi tehdä, koska tämä luo paremmat edellytykset entistä pidemmille työurille. Keskeistä hyvinvointierojen kaventamistyössä on nimenomaan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten sosiaalisen

luottamuksen vahvistaminen. Tämä voi syntyä vain hyvissä ja rakentavissa vuorovaikutustilanteissa. Pohja tälle rakennetaan lapsuudessa ja nuoruudessa. (Mau-nu 2014.) Kannasojan (2013) väitöskirjatutkimuksen mukaan keskusteleva, rajoja ja rakkautta tarjoava koti ennustaa vahvaa sosiaalista toimintakykyä. Tutkimuk-sen mukaan perheen taustatekijöillä, kuten sosioe-konomisella asemalla, ei kuitenkaan ollut merkitystä sille, millaiseksi sosiaalinen toimintakyky rakentuu ja kehittyy. Tässä merkittäväksi nousivat nimenomaan perheen toimivuus ja vanhemmuustyylit.

Työikäisistä pohjalaisista melko moni kantaa huolta työssä jaksamisesta yhä vaativammaksi käyvässä työelämässä (ks. ATH-tutkimustulokset). *Työikäiset* painivat työn ja perheen yhteensovittamisen ristiaal-lokossa. Nykypäivänä työ on usein ajatuksissa läsnä myös kotona ja työasioita hoidetaan yhä useammin kotona sähköisten yhteyksien avulla. Tämä hämärtää työ- ja vapaa-ajan rajoja ja voi muodostua riskiksi sekä työssä jaksamisen että perheen hyvinvoinnin näkökulmasta. Työikäisten hyvinvoinnin edistäminen tukee koko perheen hyvinvointia ja tulokset näkyvät myös tulevaisuuden ikäihmisissä. Kansallisen tason linjaus työurien jatkamisesta edellyttää sitä, että työelämässä voidaan hyvin ja pysytään työkykyisinä.

Työikäisten hyvinvoinnin edistäminen kannattaa myös puhtaasti taloudellisen näkökulman kautta katsottuna. Työkyvyttömyyseläkkeen keskimääräiset kustannuk-set olivat vuonna 2010 TELA:n (2011) laskelmien mukaan 11 600 euroa/vuosi, kun taas yhden onnis-tuneen kuntoutusohjelman hinnaksi laskettiin 19 000 euroa. Onnistuneen kuntoutusohjelman hinta on siis pieni, jos työssä pysymistä voidaan siirtää useilla vuosilla eteenpäin. Työikäiset viettävät suuren ajan vuorokaudesta työpaikalla, joten työpaikan ilmapiiri, työolosuhteet ja ihmissuhteet vaikuttavat merkittävästi työikäisten ihmisten hyvinvointiin. Vuoropuheluun, luottamukseen ja jokaisen osaamisen arvostamiseen perustuva voimavaralähtöinen johtaminen ja työyhteisötoidot ovat keskiössä. Työterveyshuollon ja työn-antajan välinen tiivis yhteistyö on myös luonnollisesti tärkeitä.

Järnefeltin ym. (2014) tutkimustulosten mukaan so-sioekonomiset erot työuran kokonaispituudessa ovat oletettua pienemmät. Työntekijöiden työura alkaa ylempiä toimihenkilöitä nuorempana, mutta toisaal-ta ylempien toimihenkilöiden työura jatkuu heitä vanhemmaksi. Työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleisiä työntekijöillä. Ansiotasoterot ja erot työurissa johtavat sukupuolten ja sosioekonomisten ryhmien välisiin elä-ke-eroihin. Naisten eläke on noin kolme neljäsosaa miesten eläkkeestä.

Mediassa käytävästä keskustelusta saa kuvan siitä, että *ikäihmisiä* ja heidän osaamistaan ei kyllin hyvin arvosteta maassamme. Erimuotoinen ikään perustuva syrjintä heikentää ikäihmisten hyvinvointia. Ikäsyrjintä saattaa johtaa ikäihmisten erilaiseen epäasialliseen kohteluun, joka liittyy esimerkiksi vaikutusmahdolti-

suuksiin, palvelukohtaamisiin ja ikäihmisille suunnat-tujen palvelujen sisältöihin. Nk. ikälain (980/2012) linjausten mukaisesti painopistettä ikäihmisten hyvin-voinnin edistämässä tulee siirtää voimavaralähtöi-seen ja kuntouttavaan suuntaan. Tässä asiakirjassa sitoudutaan myönteiseen ja aktiiviseen vanhuskäsi-tykseen (sosiokulttuurinen vanhuskäsitely), jossa kes-kitytään ikäihmisten voimavaroihin eli pääomaan sairauksien, toimintarajoitteiden ja menetysten koros-tamisen sijasta. Sosiokulttuurinen vanhuskäsitely koros-taa ikääntymisen voimavaroja sulkematta kuitenkaan silmiään ikääntymisen elämänkaaren vaiheen tuo-milta haasteilta. Ikääntyminen on normaalia ja hyvin yksilöllistä. Seuravassa taulukossa esitettyjen voima-varojen lisäksi on perusteltua kiinnittää huomio myös ikääntyneiden materiaalsiin ja taloudellisiin voima-varoihin, joilla on suuri merkitys heidän hyvinvoinnil-leen. Taulukosta näkyy, että voimavarat voidaan ja-kaa yksilöllisiin ja yhteisötason voimavaroihin.

Taulukko 1: Ikääntyneiden yksilölliset ja yhteisötason voimavarat (Koskinen 2009, mukaellut O’Rand 2001)

Ikääntyneiden yksilölliset voimavarat	Ikääntyneiden yhteisötason voimavarat
Inhimillinen pääoma (koulutus, ammattitaito ja työkokemus)	Institutionaaliset pääomat (hyvinvointivaltion etuudet)
Psykofyysinen pääoma (fyysinen ja psyykinen terveys)	Yhteisölliset pääomat (paikallinen palvelujärjestelmä)
Sosiaalinen pääoma (sosiaaliset verkostot ja yhteisöllisyys)	Moraaliset pääomat (sukupolvien välinen solidaarisuus sekä kylän ja/tai asuinalueen tuki)
Persoonallinen pääoma (itseluottamus ja joustavuus)	

Ikäihmiset ovat hyvinvointimaakunta Pohjanmaan voimavara, minkä takia on edistettävä ikäihmisten toimintaa aktiivisena ja hyvinvoivana kansalaisena. Yhteiskunnassamme tarvitaan uusia toimintatapoja ja -malleja ja asennemuutosta, jotta ikääntyneet voivat esimerkiksi entistä joustavammin osallistua työelämään. Luonteva, sukupolvet ylittävä arvostaminen, vuoropuhelu ja osallisuus edistävät kaikkien hyvinvointia. Ikäihmisten taloudellinen tilanne on tilastojen mukaan hieman kohentunut, sillä Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan pelkästään kansaneläkkeen varassa elävien määrä Pohjanmaalla on vähentynyt viime vuosina. Toisaalta merkille pantavaa on se, että Pohjanmaalla taloudelliset vaikeudet koskettanevat eniten paitsi nuoria myös ikääntyneitä yksinasuvia (Turunen 2013).

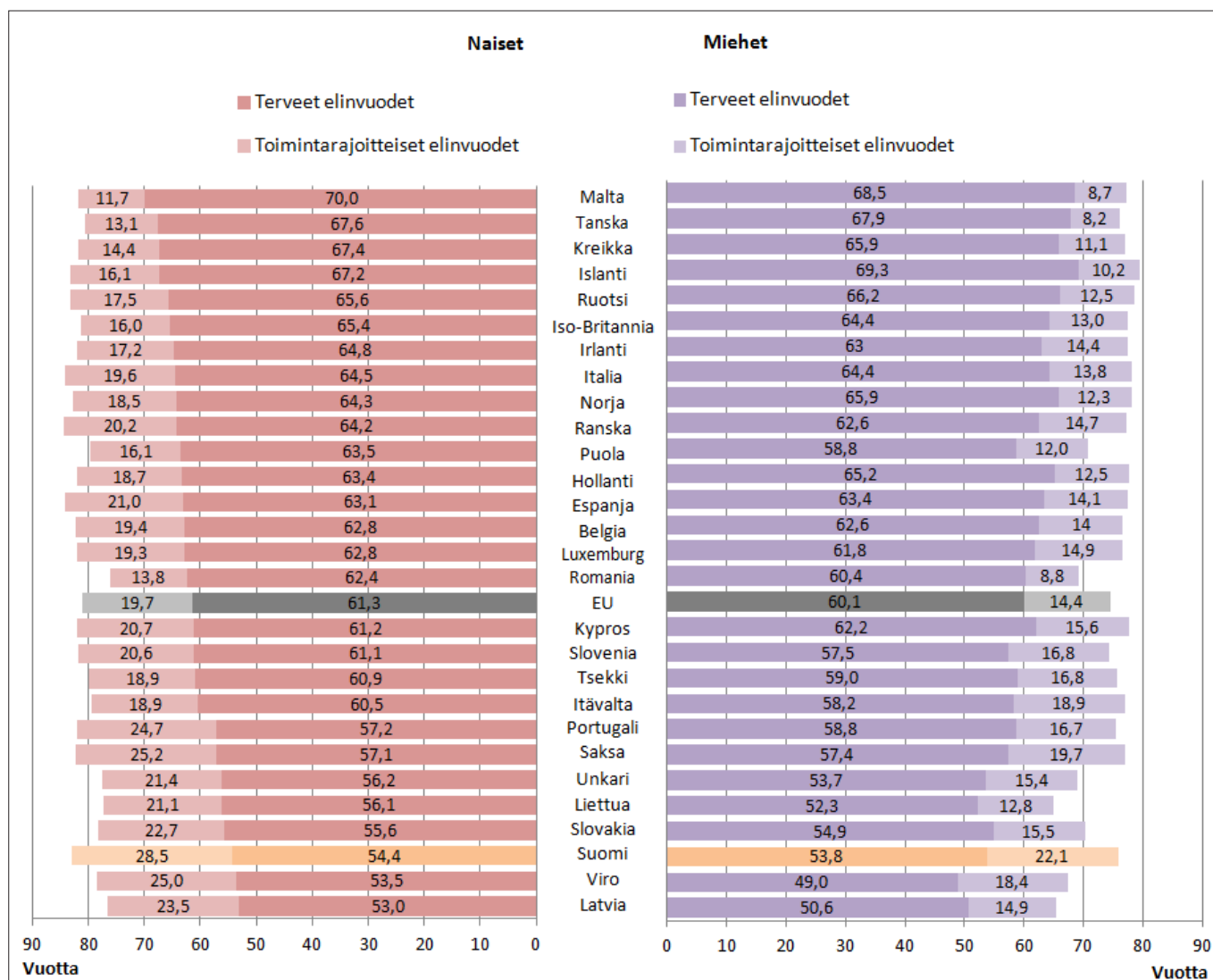
Julkinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä

Julkinen sosiaali- ja terveydenhuollon (SOTE) palvelujärjestelmä on suurten haasteiden ja muutosten keskellä. Pitkittänyt kansallinen SOTE-uudistus on toistaiseksi kohdistunut pelkästään hallintoon ja sen rajoihin. Jatkossa tulisikin keskittyä sisällön uudistamiseen, jos halutaan hakea uudistuksen tavoitteeksi asetettuja säästöjä ja vaikuttavuutta. Muutoksessa tarvitaan myös ajattelutapojen ja asenteiden uudistamista. Tulevaisuudessa nousee yhä tärkeämmäksi kaikkien Pohjanmaan alueen kuntien kumppanuus ja hyvä yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon tasalaatuisten peruspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi tulevaisuudessakin mahdollisimman lähellä pohjalaista väestöä. Työllisyyden ja palveluiden järjestämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että SOTE-uudistus mahdollistaa myös pienten ja paikallisten yritysten toiminnan sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kinnula, Malmi & Vauramo (2014) tuovat esille juuri julkaistussa tutkimuksessaan, että maassamme sosiaali- ja terveystalvet eivät ole yhtenäisiä ja tasalaatuisia, vaan ne asettavat kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan. He toteavat, että akuuttihoidossa tasa-arvoisuus toteutuu parhaiten, mutta kaikkien muiden sosiaali- ja terveystalvetjen osalta vaihtelut ovat suuret. Tutkijat toteavat, että suomalainen palvelujärjestelmä sijoittuu kansainvälisessä vertailussa paljon henkilökuntaa vaativaan ja laitosvaltaiseen systeemiin, joka on epätavallinen vertailtaessa tilannetta muihin OECD-maihin. Järjestelmämme on myös melko kallis. Maassamme väestö elää pitkään, mutta lukuisten eurooppalaisten maiden tilanteeseen verrattuna sairastamme vanhetessamme enemmän (ks. seuraava kuvio).

Kuvio 5: OECD 2010, Suomalainen terveydenhuolto tuottaa pitkäikäistä, mutta eurooppalaisittain toimintarajoitteisia elinvuosia (teoksesta Leikola 2011)

Kinnulan ym. (2014) tutkimuksen mukaan tämä johdetaan ensinnäkin siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmästä puuttuu laaja-alainen, fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen kuntouttaminen lähes täysin. Toisaalta ylitarjontaa on vuodeosastojen ja laitospaikkojen paikkamäärissä, kun taas perusterveydenhuollon avohoidossa on alitarjontaa. Julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden kustannustietoisuus, tuotteistaminen ja vaikuttavuusanalyysit ovat vielä lapsen kengissä, toteavat Kinnula ym. (2014). Palvelujärjestelmämme kuvaa myös jonkinlainen ”rajojen rakentamisen vimma”, jonka vuoksi palvelut muodostuvat asiakaslähtöisyyden sijasta järjestelmä- ja professiolähtöisiksi. Tämä aiheuttaa myös sen, että palvelut muodostuvat pirstaleiseksi ja asiakkaan näkökulmasta hankalasti saavutettaviksi. Asiakkaan kokonaistilanteen hallinta on vaikeaa tämän kaltaisessa järjestelmässä. Tieto- ja viestintäteknologiset (ICT) ratkaisut ja alan lainsäädäntö eivät tue vielä riittävästi kokonaisuuden hallintaa.

Edellä kuvatut kansallisen tason haasteet kuvaavat myös Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän haasteita. Nordic Healthcare Groupin (NHG) selvityksen mukaan Vaasan sairaanhoitopiiriin kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten tulisi olla huomattavasti alemmalla tasolla suhteutettuna alueen sairastavuuteen ja ikärakenteeseen. Myös Pohjanmaalla on vielä liian laaja ja erikoishoitoa painottava järjestelmä, mikä näkyy kustannuksissa. Maakunnassa on kuitenkin käynnissä haasteellinen uudelleenjärjestely laitoshuoltoa purettaessa ja avohuoltoa kehitettäessä.

Yksityisen sektorin hoivapalvelut

Arvioiden mukaan alueella olisi oltava minimissään kolmekymmentä yritystä, jotta palvelujen saatavuus ja markkinoiden toimivuus toteutuisivat. Pohjanmaalla esimerkiksi Vaasan seutukunnassa ja Kyrönmaalla on kaikkiaan vain kaksikymmentä hoiva-alan palvelusetelipalveluntuottajayritystä. Määrä on hieman lisääntynyt viimeisten vuosien aikana. Hyvinvointiala nähdään tulevaisuuden kasvualana. Valtaosa on mikro- ja pk-yrityksiä. Seudun hoivayritykset ovat taloudellisesti vakavaraisia, vaikka ne eivät toki ole mitään kultakaivoksia. Uusilla yrityksillä on kestänyt keskimäärin kuusi kuukautta siihen, että ne saavat riittävästi asiakkaita. Toiminnan käynnistymiseen menevä aika on pidentynyt hieman kuluneen vuoden aikana. Henkilöstön rekrytointi on vielä onnistunut hyvin. Myös julkiselta sektorilta on siirtymää yrityksiin. Hoiva-alan yrittäjiltä puuttuu usein kokonaan niin kutsuttu liiketoimintaosaaminen. Olisikin tärkeätä, että hyvinvointialan kaikkiin tutkintokoulutuksiin sisältyisi pakollinen jakso hyvinvointiyrittäjyydestä, kuten jo on tilanne toisen asteen ammattikoulutuksessa. Aloitavat yritykset tarvitsevat tukea, joten alueella tulee jatkossakin olla riittävästi saatavilla yrittäjiä tukevia palveluja, joista yrityskummitoiminta on oiva esimerkki. Kansainvälistymiseen on matkaa, sillä vielä on haasteita saada edes kotimarkkinat toimimaan.

Hoiva-alan yrittäjät nostavat esille seuraavia haasteita:

- Hoitajamitoitukset korostavat liikaa tiettyjä professioita. Tämä ei ole taloudellisesti kannattavaa, järkevää eikä motivoivaa (esimerkiksi korkeakoulututkinnon suorittanut siivoaa ja laittaa ruokaa).
- Valvovat viranomaiset vaativat yksityisiltä hoiva-alan yrityksiltä enemmän kuin julkisen sektorin tuottajilta. Tämä koetaan epätasa-arvoiseksi kohTELuksi.
- Julkisen sektorin moniportainen, hidas ja poukkoileva päätöksenteko ja palvelu- ja hankintastrategioiden puute sekä riittämätön kilpailutusosaaminen vaikeuttavat yritysten tulevaisuuden suunnittelua
- Onnistuneen sähköisen palvelusetelijärjestelmän edelleen kehittäminen ja laajentaminen lisäävät asiakkaiden aitoa valinnan mahdollisuutta
- Yhteistyön tiivistäminen julkisen sektorin ja järjestöjen kanssa
- Hoivayrittäjyyden lisääminen ja edistäminen alueella (rohkeasti, erityyppiset yritykset)
- Sosiaalisten yritysten ja osuuskuntien kehittäminen
- SOTE-alan innovaatiotoiminnan mahdollistavien yritysten kehittäminen.

(Saarikoski 2013; ks. myös esim. www.vasek.fi, www.tem.fi, www.finlandcare.fi, www.kokohyvinvointi.fi, www.palveluseteli.fi)

Pohjanmaan hyvinvointialan järjestöjen toiminta ja palvelut (kolmas sektori)

Järjestöjen toiminnalla on suuri merkitys väestön hyvinvoinnin edistämässä ja ylläpitämisessä. Järjestöt tarjoavat väestölle monipuolisia palveluja ja lisäksi mahdollisuuden osallistua itse vapaaehtoistyöhön. Järjestöbarometrin (Eronen ym. 2013) mukaan yhdistysten yleisin huolenaihe on nykyisin saada ihmiset osallistumaan yhdistysten luottamustehtäviin ja toimintaan. Jäsenmäärien vähetessä järjestöjen toiminnan voimavarojen riittävyys on uhattuna. Järjestöt tuottavat myös sosiaali- ja terveystalvveluja, joita kunnat ostavat kilpailuttamisen kautta. Kilpailuttamisella nähdään olevan kielteisiä vaikutuksia erityisesti asiakkaisiin, sillä laadun sijasta korostuu hinta, ja tuotanto keskittyykin usein suurille yrityksille. Järjestöt kannattavat laajasti sitä, että kansallisen hankintalain uudistamisessa huomioidaan sosiaali- ja terveystalvvelujen erityisluonne. Järjestöt nostavat myös esille vahvan huolen kuntoutuksen saatavuudesta ja sen toteuttamisen ongelmista. Kuntoutuksen saatavuudessa on alueellisia eroja, hoito- ja kuntoutussuunnitelmia laiminlyödään, jatkuvuudessa on ongelmia ja kuntoutuksen liittyminen muuhun hoitoprosessiin ontuu.

Patentti- ja rekisterihallituksen (2014) mukaan Pohjanmaan maakunnassa toimi kesäkuussa 2014 suomen- ja ruotsinkielisiä yhdistyksiä 4 455. Sosiaali- ja terveys-alan yhdistyksiä on kaikista Suomen rekisteröidyistä yhdistyksistä noin kuusi prosenttia. Tämän perusteella voidaan arvioida, että Pohjanmaan maakunnassa on sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiä noin 265. RAY eli raha-automaattiyhdistys on sosiaali- ja terveysalan järjestöjen suurin rahoittaja. Pohjanmaan maakunnan yhdistystoimijoille RAY-avustuksia vuodeksi 2014 myönnettiin 2 311 650 euroa (RAY 2014). Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten kunnallisten toiminta-avustusten määrät ovat kansallisesti vähentyneet viime vuosina. Suunta on huolestuttava, sillä pienelläkin taloudellisella tuella monien erilaisessa elämäntilanteessa olevien elämänlaatu parantuu ja osallisuus mahdollistuu.

Järjestökentän rikkaus piilee sen mahdollisuudessa yhdistää vahva ammatillinen tieto ja kokemukseen perustuva tieto sekä työskennellä joustavasti sektorirajat ylittäen. Järjestökenttä on hyvin heterogeeninen. Mukaan mahtuu niin suuria kuin pieniäkin toimijoita. Järjestöt, ml. maahanmuuttajajärjestöt, ylläpitävät usein yhteistyössä kuntien kanssa erilaisia kohtaamispaikkoja ja järjestötaloja. Niiden tavoitteena on edistää ihmisten kanssakäymistä ja tarjota toiminta- ja osallisuusmahdollisuuksia. (Ks. Björklund & Peltoniemi 2011.) Myös eläkejärjestöt toimivat aktiivisesti ja tekevät tärkeää työtä Pohjanmaalla.

Esimerkkeinä vahvasta järjestötoiminnasta ovat seuraavat: Vakiintuneen aseman saavuttaneen Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n (VSY) jäsenistö koostuu 56 eri sosiaali- ja terveysalan yhdistyksestä. Vaasan Seudun Yhdistykset ry, Vaasan kaupunki ja SOSTE Suo-

men sosiaali ja terveys ry ovat solmineet yhteistoimintasopimuksen. Yhteistoimintasopimuksen tavoitteena on kehittää toimiva julkinen-järjestöt-yhteistyömalli ja sitä tukevat rakenteet, vahvistaa järjestöjen näkyvyyttä ja roolia julkisessa päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, vahvistaa osallisuutta, kansalaisyhteiskuntaa ja järjestöjen asemaa sekä parantaa järjestöjen toimintaedellytyksiä. Käytännön tasolla toteutuakseen sopimus edellyttää vielä tarkennuksia erillisillä, konkreettisilla kunta- ja järjestötoimijoiden välillä solmittavilla toimeenpanosopimuksilla. (Peltoniemi 2013; 2014.) Tavoitteena on jatkaa Vaasan Seudun Yhdistykset ry:n, Vaasan kaupungin ja SOS-TE Suomen sosiaali ja terveys ry:n solmiman yhteistoimintasopimuksen toteuttamista ja levittää kyseistä mallia Pohjanmaalla. Lisätietoa saa esimerkiksi Vaasan kaupunginhallituksen pöytäkirjasta 12.5.2014 otsikolla "Yhteistyöstä energiaa ja kestäväää hyvinvointia Vaasaan" osoitteesta: <http://ktweb.vaasa.fi/ktweb/>. Lainsäädännön ja verotuskäytäntöjen tulisi kannustaa vireää kansalaistoimintaa ja tukea vapaaehtoistyötä.

Järjestöt tarjoavat kuntoutumista tukevaa toimintaa, erilaista ohjausta, tukea haasteellisessa elämäntilanteessa, tiedon välitystä ja vertaistukea. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ammattilaiset ovat mukana oman alansa asiantuntijoina perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyössä. Työhön kuuluvat myös eri ihmisryhmien oikeuksien valvonta ja koulutus- ja konsultointitehtäviä.

Seurakunnat

Seurakunnat ovat merkittäviä hyvinvoinnin edistämisen instituutioita. Seurakuntien työhön ovat kuuluneet kautta aikojen vapaaehtoistyö ja lähimmäisen auttaminen. Ne tarjoavat kaiken ikäisille ihmisille osallisuusmahdollisuuksia ja sosiaalista kanssakäymistä sekä merkitystä elämälle. Työmuotoina ovat seurakuntien oman palvelutehtävän lisäksi esimerkiksi diakoniatyö, keskusteluapu, perheiden neuvonta, materiaalin apu sekä sielunhoito. Esimerkkeinä voidaan mainita työttömäksi jääneiden tukeminen esimerkiksi ruokapankkien avulla sekä maahanmuuttajien kotoutumisen tuki. Yhteistyö seurakuntien ja eri toimijoiden kesken vahvistaisi toimintaa entisestään.

Hyvinvoinnin edistämisen kehittämistoiminta Pohjanmaalla

Pohjanmaalla on määrätietoisesti yhteistyössä lähdetty kehittämään väestön hyvinvoinnin edistämisen rakenteita, prosesseja ja työmenetelmiä tietoon pohjautuen. Tulevaisuudessa on tärkeää, että kehittämistyölle saadaan koko maakunnan kattava, alueellinen ja pysyvä integroitu toimintamalli. Merkitsevä pantavaa on lisäksi se, että Pohjanmaalla on käynnissä useita ulkopuolisen rahoituksen turvin toteutettavia hankkeita, jotka liittyvät tavalla tai toisella väestön hyvinvoinnin edistämiseen.

Kia Gröhn, 1. lk.

Kia Gröhn, 1lk.

3 POHJANMAAN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN VISIO ELI TAHTOTILA 2040

Pohjanmaan maakuntastrategiaan 2014–2017 on kirjattu Pohjanmaan väestön hyvinvoinnin edistämisen tahtotila 2040 seuraavasti:

”Pohjanmaan väestö voi hyvin ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Maakunnassa vallitsee vahva yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen meininki. Suvaitsevaisessa ja monikulttuurisessa ilmapiirissä kaikkien on hyvä asua, elää ja tehdä työtä”.

Maakuntastrategian tahtotilaan päästään pitämällä huolta seuraavista tekijöistä: *”osallistuvat kansalaiset, integroituneet maahanmuuttajat, toimivat palvelut sekä vireä kulttuurielämä ja hyvät harrastusmahdollisuudet”.* Tässä asiakirjassa sitoudutaan maakuntastrategiaan kirjattuun hyvinvoivaa väestöä koskevaan tavoitetilään 2040. Pohjanmaan hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin tärkeää lisätä edellä mainittuihin tekijöihin *hyvä koulutus ja työllisyys*, sillä hyvinvointija terveyserojen taustalla ovat usein juuri koulutus ja sosioekonominen asema.

Tahtotilan toteuttamisen haasteita

Maakuntastrategiassa 2014–2017 on pohdittu yhteiskuntaamme kuvaavia yleisiä muutostrendejä, jotka vaikuttavat maakunnan kehittämistyöhön ja

näin ollen myös hyvinvoinnin edistämistyöhön. Tässä halutaan nostaa esille erityisesti seuraavat yhteiskunnan yleiset muutostrendit, jotka asettavat haasteita hyvinvoinnin edistämiseksi: korostunut yksilökeskeisyys, osallistumisen muutos, yhteiskunnan jakautuminen yhä selkeämmin ”menestyjiin ja epäonnistujiin”, alueiden eriarvoistuminen, normittomuus ja arvottomuus, eristäytyminen, digitalisoituminen, ikärakenteen muutos ja julkisen sektorin haasteet. Pohjanmaan hyvinvointistrategiassa on otettu huomioon myös hyvinvointia koskevat nykytilan vahvuudet ja heikkoudet sekä tulevaisuuden mahdollisuudet ja uhat, joista keskeisiä on esitetty sivulla 17.

”Onnellinen elämä” Regina Lantto, 4. lk.

Pohjanmaan vahvuudet ja heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat hyvinvoinnin näkökulmasta

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • ihmisten suhteellisen hyvä terveys • suhteellisen vähäiset sosiaaliset ongelmat • toimiva demokratia • korkea sosiaalinen pääoma • vahva yhdistystoiminta ja suuri vapaaehtoistoimijoiden joukko • valtakunnallisestikin tunnetut urheilujoukkueet ja urheilijat • monipuolinen elinkeinorakenne ja vahva yrittäjyyden perinne • hyvä korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja kuntien välinen yhteistyö • monikulttuurisuus, kaksikielisyys ja kansainvälisyys • Manner-Suomen parhain työllisyystilanne • pääsääntöisesti monipuoliset palvelut helposti saatavilla • monipuoliset koulutusmahdollisuudet • hyvä, turvallinen, laadukas ja suhteellisen edullinen asuinympäristö	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • pohjalaisten hyvinvoinnissa huomattavia eroja sosioekonomisten ryhmien ja alueiden välillä • sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma sekä monikulttuurisuus ja vahva yrittäjyyden perinne hyödyntämättömiä voimavaroja • kasvavat sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat, syrjäytyminen ja ennen aikainen eläköityminen • vanhuuden medikalisoituminen ja laitospainotteinen palvelujärjestelmä • riittämätön väestöpohja ja heikko talous kestävä yhtiö erityispalveluiden järjestämisessä • hyvinvointitiedon, hyvinvointi- ja terveysteknologian sekä sähköisten palveluiden ja järjestelmien hyödyntämättömyys • riittämätön yhteistyö • alueelliset palvelukokonaisuudet ja moniammatillisuus puuttuvat lähes täysin • puute osaavasta henkilökunnasta sekä sosiaalityön ja lääketieteen korkea-asteen vakituisesta koulutuksesta • kuntalaisten omien voimavarojen hyödyntämättömyys palvelujärjestelmässä • palvelujärjestelmässä korostuvat erikoispalvelut sekä institutionaalisuus ja kaikinainen järjestelmäkeskeisyys
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • ihmisten vastuu omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan • uusien osallisuuden muotojen ja lähidemokratian lisääminen ja kehittäminen • pohjalaisten hyvinvoinnista kertovan tiedon käyttö suunnittelussa ja päätöksenteossa • kotoutuminen • perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien hyvinvoinnin edistäminen asennemuutoksella, tiedolla johtamisella, palvelujen uudistamisella • kotihoitoon kohdennetuilla innovatiivisilla palveluilla ikäihmisille mahdollisuus normaaliin elämään • nettipalvelut lisääntyvät • järjestelmäkeskeisestä asiakaskeskeiseen toimintaan ja palveluiden uusajattelu • aktiivinen vapaaehtois- ja järjestötoiminta • kaksikielisuuden, kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden hyödyntäminen • tutkimuksen ja kehittämisen rakenne ja toimijoiden verkottuminen • tutkimusyhteistyö sekä tieto- ja osaamisvarantojen hyödyntäminen • hyvinvointipalveluiden vaikuttavuuden arviointi • etsivä ja ennaltaehkäisevä työ • sote-palvelujen uudistumistarvetta vastaavien alueellisten palvelukokonaisuuksien kehittäminen	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • väestökehitys ja huoltosuhteen raju muutos • terveys- ja hyvinvointierojen kasvu • poismuutto maakunnasta työn ja koulutuksen takia • rakennetyöttömyys ja yksinasumiseen liittyvä pienituloisuus • nuorten ja työikäisten ennen aikainen eläköityminen • vanhuusajan medikalisoituminen ja lisääntyvä palvelutarve • ennaltaehkäisevän työn vähäisyys • kuntien taloudelliset vaikeudet uhka palveluiden järjestämiselle • pitkittynyt sote- ja kuntarakennemuutos • kehittämistyön tulosten hyödyntämättömyys • vapaaehtoistyön ja järjestöjen rooli epäselvä suhteessa viranomaisiin • heikentyvä julkinen liikenne ja infrastruktuuri • esteettömyyttä ei huomioida suunnittelussa • asuinympäristöjen eriytyminen ja siitä seuraavien yhteiskunnallisten ongelmien lisääntyminen • yksinäisyyden ja pahan olon lisääntyminen, päihde- ja huumeongelmat sekä mielenterveysongelmat ja fyysisen terveyden heikkeneminen • pula osaavasta henkilöstöstä ja henkilöstön rekrytoinnin haasteet • katoava välittämisen kulttuuri

Hyvinvoinnin edistämisen johtavat periaatteet Pohjanmaalla

Tahtotilan toteuttamiseksi Pohjanmaan hyvinvointistrategiaan on valittu seuraavat johtavat periaatteet, joihin Pohjanmaan toimijat sitoutuvat:

- Asukas aina ensin
- Pohjanmaan asukkaiden ja asiakkaiden aito osallisuus
- Kaikenikäisten Pohjanmaa
- Pohjanmaan vahva yhteisöllisyys, monikulttuurisuus ja monikielisyys
- Jokaisella on paikka Pohjanmaan maakunnassa (tunne, että kuuluu johonkin, voimavaralähtöisyys)
- Vuoropuheluun ja luottamukseen pohjautuvaa yhteistyötä yli rajojen
- Maakunnan alueellisen tasa-arvon huomioiminen
- Asiantuntijuus ja osaaminen
- Kustannusvaikuttavuus sekä hyvinvointi- ja terveyshyöty

”Kaverukset” Wilma Kivelä, 4. lk.

4 POHJANMAAN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET 2014–2017

Hyvinvointihyötyjä tuottavista ja kustannusvaikuttavista toimenpiteistä ja työmenetelmistä on lukuisia esimerkkejä muun muassa THL:n KAVENTAJA-sivustolla. Kuten tässäkin asiakirjassa on noussut esille, hyvinvointia rakennetaan arjessa. Hyvinvointia edistävien toimenpiteiden tulisikin kohdistua sinne, missä väestö on eli koteihin, päiväkoteihin ja kouluihin, työ- ja harrastuspaikkoihin sekä näiden ympäristöihin ja luontoon. Hyvinvoinnin peruskivenä ovat hyvin yksinkertaiset asiat, kuten levollinen uni, oppimisen ilo, työ ja toimeentulo, koti ja merkitykselliset ihmissuhteet sekä osallisuutta ja elämänsisältöä lisäävät harrastukset. Näitä ovat mahdollistamassa erilaiset julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palvelut. Kaikki kehittäminen ei vaadi lisärahaa, vaan usein pelkkä ajatus- ja toimintamallin muutos riittää. Kehittämistoimenpiteiden avulla on mahdollista pitkällä aikavälillä saavuttaa myös säästöjä.

Lähtökohtina Pohjanmaan kilpailukyvyllä ja elinvoimaisuudelle sekä väestön hyvinvoinnille ovat hyvä työllisyys ja korkea työllisyysaste. Pohjanmaan monipuolinen elinkeinorakenne, vahva yrittäjyysperinne ja aktiivinen järjestötoiminta yhdessä julkisen sektorin kanssa (nk. mixed) luovat erinomaisen perustan hyvinvoinnin vahvistamiselle. Pohjanmaan hyvinvointistrategian tausta-aineistosta nousi esille kaikenikäisiä ihmisiä koskettavia yhteisiä haasteita sekä lisäksi eri ikä- tai väestöryhmään kohdistuvia haasteita. Esille nousivat myös sosiaali- ja terveyspalvelut ja niiden kehittämishaasteet. Kaikessa kehittämistyössä on kuitenkin välttämätöntä tehdä rajauksia ja priorisointeja, sillä kaikkea ei voi kehittää samanaikaisesti. Näin on menetelty myös hyvinvointistrategiaa valmisteltaessa.

Koska kysymyksessä on ensimmäinen Pohjanmaan hyvinvointistrategia, siihen on valittu sellaiset strategiset tavoitteet, joilla ensinnäkin luodaan pohjaa koko alueen yhteiselle hyvinvointityölle nyt ja tulevaisuudessa. Toisaalta toimenpiteiden valinnassa on yhtenä prioriteettina käytetty ikää. Tällä tarkoitetaan sitä, että on haluttu nostaa tasapuolisesti hyvinvoinnin edistämisen tavoitteita elämänkaaren eri vaiheisiin (lapset ja nuoret, työikäiset, ikäihmiset). Tavoitteet ja niille kohdistuvat toimenpiteet on kirjattu seuraavien neljän otsikon alle:

1. *Viihtyisä, turvallinen ja elinvoimainen elinympäristö*
2. *Osallistuvat kansalaiset*
3. *Kaikenikäisten Pohjanmaa*
4. *Asiakaslähtöiset, kustannustehokkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.*

Tällä rajaamisella on haluttu varmistaa se, että asiakirjan sisältö olisi realistisesti toteutettavissa. Seuraavaksi esitetään tehdyt valinnat.

4.1 Viihtyisä, turvallinen ja elinvoimainen elinympäristö

Tavoitetila:

Asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi elinympäristön tulee olla esteetön, turvallinen ja viihtyisä, ja erikäisillä on oltava käytössään monipuoliset palvelut sekä harrastus- ja virkistysmahdollisuudet. Harrastusmahdollisuuksien ja palveluiden käyttöä edistävät niiden hyvä saavutettavuus ja toimivat liikenneyhteydet. Pohjanmaalla kehitetään tasapuolisesti keskustajamien ja maaseudun kylien ja mahdollisuuksien mukaan haja-asutusalueiden elinympäristöä ja elinvoimaisuutta ottamalla asukkaiden näkemykset huomioon. Myös lähiluonto ja viheralueet ovat tärkeä osa ihmisen fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Viheralueille tulee varata riittävät alueet helposti saavutettaviin osiin yhdyskuntarakennetta, niin että niistä muodostuu eheä viheraluejärjestelmä. Kaikessa toiminnassa ja kehittämisessä huomioidaan julkisen sektorin, kolmannen sektorin järjestöjen ja yksityisen sektorin välinen yhteistyö.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
Käynnistetään esteettömän, yhteisöllisyyteen ja myös ryhmäasumiseen pohjautuvan elinkaariasumisen hanke kylillä ja kaupungeissa	Pohjanmaan liitto yhteistyössä alueen kuntien, yritysten ja järjestöjen sekä muiden alueellisten organisaatioiden kanssa Hankesuunnitelma: 2015 Hankerahoituksen haku: 2015–2016 Hankkeen käynnistyminen: 2016	THL/ATH: Asuinympäristönsä tyytyväiset % THL/ATH: Asuinympäristön turvallisuuden tyytyväiset % ARA/Kuntien asuntomarkkina-selvitykset Asunnottomat yksinäiset/1 000 asukasta THL/SOTKANet: Ulkona, yö-majoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa asuvat yksinäiset/1 000 asukasta
Jatketaan järjestöjen ja julkisen sektorin kumppanuuden rakentamista ja edistetään yhteistyömallin käyttöönottoa koko maakunnassa	VSY (Vaasan Seudun Yhdistykset ry.) ja SOSTE yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa	Solmittujen yhteistyösopimusten määrä 2018
Pohjanmaan kunnat selvittävät yleis- ja asemakaavoihin varattujen viheralueiden toteutumisen	Pohjanmaan kunnat yhteistyössä Pohjanmaan liiton kanssa Toteutus 2018	Selvityksen tulokset

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaiden ajatuksia hyvinvoinnista:

”Luonto on kiva minulle, koska siellä voi leikkiä, tehdä retken ja syödä eväitä”

”Hyvinvointi on puhdasta luontoa talon ympärillä ja puhdasta ilmaa mitä voi hengittää”

”... ja on turvallinen asuinympäristö ja on kavereita, jotka asuvat lähellä”

”Yksi asia on minusta huonosti, kun Edsevössä juoksentelee koira irrallaan se on yrittänyt höykätä kimppuuni”

”...saa käydä koulua ilmaiseksi, siis lapset ja nuoret saavat koulutuksen...”

”Meillä on myös runsaasti työpaikkoja... se tuo paljon työpaikkoja... joten meillä on hyvin töitä”

4.2 Osallistuvat kansalaiset

Tavoitetila:

Pohjanmaalle luodaan alueellisen hyvinvointipolitiikan osaksi pohjoismaisiin hyviin käytäntöihin nojaava osallisuuden politiikka. Pohjalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja hyvinvointierojen vähentämiseksi hyödynnetään vahvaa sosiaalista pääomaa ja aitoa yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on mahdollistaa kaikenikäisten aktiivinen osallisuus yhteiskunnassa ja monipuolisten osallistumismahdollisuuksien ja -muotojen avulla ehkäistä syrjäytymistä, ulkopuolisuutta ja mielenterveysongelmia. Jokainen pohjalainen kantaa vastuun hyvistä elämäntavoistaan, terveydestään ja hyvinvoinnistaan.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
Vahvistetaan eri-ikäisten asukkaiden osallisuutta ja vaikuttamista ja hyödynnetään kansallisia hyviä käytäntöjä	Pohjanmaan kunnat yhteistyössä alueella toimivien alan järjestöjen (VSY ja SOSTE) Suomen Kuntaliiton, Vaasan yliopiston, THL:n ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kanssa 2014–2017	Äänestysaktiivisuus % (vuosittain) Vanhus-, vammais- ja maahanmuuttajaneuvostojen sekä nuorisovaltuustojen määrä kunnissa Lapsiparlamentti
Käynnistetään sukupolvet ja kaikki väestöryhmät käsittäviä yhteisöllisyyttä ja eri-ikäisten hyvinvointia tukevia hankkeita, joiden toimintamalli otetaan käyttöön Pohjanmaan kunnissa	VSY yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja yritysten kanssa Hankesuunnitelma ja hankerahoituksen hakeminen 2014–2015 Hankkeen käynnistyminen 2016	THL/ATH: Itsensä yksinäiseksi kokevien määrä % THL/Kouluterveyskysely: Ei yhtään läheistä ystävää % 8. ja 9. luokan oppilaista
Kokemusosaamisen juurruttaminen ja kehittäminen -hanke ja asiakasosallisuuden edistäminen	Vaasan seudun yhdistykset (VSY) yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan toimijoiden kanssa Hankerahoituksen hakeminen 2014 Toteutus 2015–2017	THL/ATH: Instituutioihin luottavien osuus %
Tehdään selvitys osallisuutta koskevien vanhuspalvelulain säännösten toteutumisesta Pohjanmaan kunnissa	Pohjanmaan liitto yhteistyössä maakunnan kuntien kanssa Hankkeen käynnistyminen vuonna 2016	Tutkimus tehty: on/ei Tutkimuksen tulokset

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaiden ajatuksia hyvinvoinnista:

"Iloitsen perheestä, yhteistyöstä ja kodista"

"Toisten auttaminen tekee minut iloiseksi"

"Pohjanmaalla me voimme hyvin koska olemme mukana monissa yhdistyksissä"

"Pidämme yhteyttä muihin maihin"

"Minulle tulee hyvä olo ... kun olen seurakunnassa"

"Tietokoneeni on elämäni en voi elää ilman sitä"

4.3 Kaikenikäisten Pohjanmaa

Tavoitetila:

Pohjanmaalle luodaan voimavaralähtöinen ja tasavertainen väestön hyvinvoinnin kehittämisen ilmapiiri. Väestön ikääntyminen on yksi keskeisistä maakunnan tulevaisuuteen vaikuttavista muutoksista, ja siten kaikenikäiset ihmiset nähdään Pohjanmaan voimavarana. Hyvinvoinnin edistämisen kannalta on keskeistä ymmärtää positiivisen mielenterveyden tärkeys paitsi yksilön hyvinvoinnille myös yhteisön ja yhteiskunnan voimavarana. Ihmisen lisääntyvä vastuu omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan edellyttää tietoa ja tukea. Tavoitteena ovat päihteiden käytön vähentäminen ja kansansairauksien ennaltaehkäiseminen kaikissa ikäryhmissä sekä kaikkinaisen ihmisten omaehtoisen hyvinvoinnin edistäminen monipuolisin keinoin, kuten esimerkiksi liikunnalla. Kasvavien tuloerojen takia jokaiselle on turvattava riittävä toimeentulo.

Toimenpiteet esitetään seuraavaksi jaoteltuna elämänkaarimallin mukaisesti (lapset, nuoret ja lapsiperheet, työikäiset, ikäihmiset). Aluksi ovat kuitenkin kaikkia ikäryhmiä koskevat toimenpiteet.

"Perhe" Anna Hellund, 5. lk.

Kaikki ikäryhmät

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
<p>Käynnistetään koko maakunnan kattava päihteiden käytön ja tupakoinnin vähentämistä tavoitteleva kampanja suurten mielen-terveys- ja päihdehankkeiden (Pohjanmaa-hanke 2005–2011 ja Välittäjähanke 2011–2014) kokemuksista ja tuloksista hyödyntäen</p>	<p>Pohjanmaan kunnat yhteistyössä THL:n ja sen Vaasaan sijoittuneiden asiantuntijoiden ja tutkijoiden, YTHS:n sekä järjestöjen ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kanssa</p> <p>Kampanjan suunnittelu ja rahoituksen hankkiminen 2014–2015</p> <p>Toteutus ja arviointi 2016–2017</p>	<p>THL/Kouluterveyskysely: Tupakoi päivittäin % 8. ja 9. luokan oppilaista</p> <p>THL/Kouluterveyskysely: Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa % 8. ja 9. luokan oppilaista</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Päivittäin tupakoivia 25–64-vuotiaita % vastaavanikäisestä väestöstä</p>
<p>Jatketaan kansansairauksien ennaltaehkäisemistä (liikunta, ravitsemus, positiivinen mielenterveys, sosiaaliset suhteet) vaikuttaviksi osoittautunein toimintatavoittein ja panostetaan omaehtoisen hyvinvoinnin edistämiseen</p>	<p>Pohjanmaan kunnat yhteistyössä SONet BOTNIA:n, THL:n ja sen Vaasaan sijoittuneiden asiantuntijoiden ja tutkijoiden sekä YTHS:n kanssa</p>	<p>THL/Kouluterveyskysely: Ylipaino % 8. ja 9. luokan oppilaat</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Lihavia 25–64-vuotiaita % vastaavanikäisestä väestöstä</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien osuus % 25–64-vuotiaista</p> <p>THL/Kouluterveyskysely: Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa 8. ja 9. luokan oppilaista</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Elämänlaatunsa keskimääräisesti hyväksi tuntevien osuus %</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Terveystensä enintään keskitasoiseksi kokevia 25–64-vuotiaita % vastaavanikäisestä väestöstä</p> <p>Tilastokeskus/Kuolemansyyt</p> <p>Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0–80 vuotta/100 000 asukasta</p> <p>THL: Sairastavuusindeksi, ikävakioitu</p>

<p>Perustetaan Suomen Mielenterveysseuran toimintamalliin ja hyviin käytäntöihin perustuva kaksikielinen Pohjanmaan kriisikeskus Vaasaan</p>	<p>Vaasan seudun mielenterveysseura</p> <p>RAY:n rahoitus haettu vuonna 2014 vuosiksi 2015–2018</p>	<p>THL/ATH: Itsensä suurimman osan aikaa 4 viime viikon aikana onnelliseksi kokeneiden osuus %</p> <p>THL/ATH: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus %</p> <p>THL/ATH (uudistettu): Elämänlaatunsa keskimääräisesti hyväksi tuntevien osuus %</p> <p>THL/Kouluterveyskysely: koettu vanhemmuuden puute % 8. ja 9. luokan oppilaiden keskuudessa</p> <p>THL/ATH: Työnsä henkisesti vähintään melko rasittavaksi kokevien osuus %</p> <p>Pitkäaikaistyöttömät %</p> <p>KELA: Sairauspäiväaraa mielenterveysperusteisesti saaneiden osuus % väestöstä</p> <p>KELA: Depressiolääkkeistä korvausta saaneet %</p>
<p>Kotouttamista tukevan aiesopimuksen toimeenpano maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistämiseksi</p>	<p>Aiesopimuksen koordinointi Pohjanmaan liitto yhteistyössä THL:n Vaasaan sijoittuneiden asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa</p> <p>Sopimus allekirjoitettu 2014</p> <p>Rahoituksen ja resurssien hakeminen 2014–2015</p> <p>Toimeenpano ja seuranta sopimusosapuolten kesken 2014–2016</p> <p>Sopimuksen päivittäminen 2016</p>	<p>Tilastokeskus/Tutkintorekisteri</p> <p>Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden maahanmuuttajien 17–24-vuotiaiden määrä vs. kanta väestö, % vastaavan ikäisestä väestöstä</p> <p>TEM/Maahanmuuttajien työllisyys vs. kantaväestö %</p> <p>THL/ATH: Instituutioihin luottavien osuus %</p>

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaiden ajatuksia hyvinvoinnista:

"Kun syön erilaisia marjoja, minulle tulee hyvä olo ja pysyn terveenä"

"Harrastukset tuo hyvinvointia, koska saa paljon liikuntaa ja kehittyy paljon"

"Mulle tulee hyvä olo, kun saa pelata jalista ja sählyä"

"Riittävästi unta"

"Ja sitten koulussa saa laskea matikkaa"

"Pohjanmaalla voi mennä myös konserttiin, elokuviin ja teatteriin"

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Tavoitetila:

Lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden työikäisiä. Tavoitteena on edistää erityisesti lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Pohjanmaalla myös tuetaan lapsiperheiden vanhemmuutta ja kasvatusvastuuta sekä kehitetään päiväkotia ja kouluja siten, että niissä on lasten, nuorten ja henkilöstön hyvä olla. Koulukiusaamiselle asetetaan nollatoleranssi. Nuorten ammatinvalintaa sekä opiskelujen ja työelämän alkuvaihetta tuetaan, ja pyritään siihen, että kaikki nuoret ovat työelämässä tai koulussa. Lisäksi tuetaan opiskelijoiden, vastavalmistuneiden ja nuorten työntekijöiden hyvinvointia ja työssään suoriutumista.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
<p>Käynnistetään tematiikaltaan "hyvinvoiva perhe" -kehittämishanke tai sellaisia toimia, joiden tuloksena kaikissa Pohjanmaan kunnissa on käytössä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yhtenäiset vanhemmuutta, kasvatusvastuuta ja lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevat työmenetelmät, joiden vaikutavuudesta on tietoa <p>Ehkäistään syrjäytymistä</p>	<p>Pohjanmaan kunnat yhteistyössä THL:n ja sen Vaasaan sijoittuneiden asiantuntijoiden ja tutkijoiden sekä SONet BOTNIAn, VY:n/BoWer (Hyvinvointipalvelujen tutkimus- ja innovatioverkosto), Åbo Akademin (ÅA) Vaasan yksikön ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kanssa</p> <p>Kehittämistoimien suunnittelu ja rahoituksen hakeminen 2014–2015</p> <p>Kehittämistoimien toteutus 2015–2017</p> <p>Kehittämistöimiin liittyvä tutkimus 2015–2018 (ÅA:n Vaasan yksikkö ja BoWer-verkosto)</p>	<p>THL/Kouluterveyskysely: Koettu vanhemmuuden puute % 8. ja 9. luokan oppilaiden keskuudessa</p> <p>THL/Tilastokeskuksen aineistoihin perustuen kansallinen tilanne vuosittain tehtävästä Lapsiperheiden hyvinvointikyselyn tuloksista</p>

<p>Käynnistetään "hyvinvoiva koulu hyvinvointikunnassa" -kehittämishjelma:</p> <p>"Näyttöön perustuva koulujen pedagogisen toimintakulttuurin kehittäminen Suomessa"</p> <p>- Kehittämisväline "SKUTT" (= verkkopohjainen työkalu pedagogisen toimintakulttuurin kehittämiseen)</p>	<p>ÅA:n Vaasan yksikkö ja BoWer-verkosto yhteistyössä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ja muiden toimijoiden kanssa</p> <p>Hankehakemus 2014</p> <p>Hankkeen käynnistyminen 2015</p> <p>Hankkeeseen sisältyvä tutkimus 2015–2018 (ÅA, BoWer-verkosto)</p>	<p>Seurantaindikaattorit valitaan Hyvinvoiva koulu hyvinvointikunnassa -kehittämishjelmassa</p>
<p>Lisätään kouluviihtyvyyttä</p>	<p>Pohjanmaan kunnat</p>	<p>Seurantaindikaattorit valitaan Hyvinvoiva koulu hyvinvointikunnassa -kehittämishjelmassa</p>
<p>Levitetään ja juurrutetaan kiusaamisen vastaisen KiVa koulu-toimenpideohjelman ja muiden vaikuttamismallien toimintatapoja sekä kehitetään yhteisöllistä oppilashuoltoa</p>	<p>Pohjanmaan kunnat</p>	<p>THL/Kouluterveyskysely: Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa % 8. ja 9. luokan oppilasta</p>
<p>Edistetään Liikkuva koulu -ohjelman mukaisia tavoitteita vakiinnuttamalla kouluihin liikunnallinen toimintakulttuuri ja lisäämällä koululaisten fyysistä aktiivisuutta</p>	<p>Pohjanmaan kunnat</p>	<p>Seurantaindikaattorit valitaan Liikkuva koulu -ohjelmaa toteutettaessa</p>
<p>Turvataan riittävät ja oikein kohdennetut nuorten opiskelijapaikat</p>	<p>Pohjanmaan liitto yhteistyössä Pohjanmaan ELY-keskuksen, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ja maakunnan kuntien, yritysten ja järjestöjen sekä muiden alueellisten ja kansallisten toimijoiden kanssa (OKM, OPH)</p> <p>2015–2017</p>	<p>Tilastokeskus/Tutkintorekisteri: Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä % vastaavanikäisestä väestöstä</p> <p>OKM/Tilastokeskus: Tutkinnon suorittaneiden ja valmistuneiden työllistyminen ja sijoittuminen koulutuksen jälkeen alueellisesti tarkasteltuna</p> <p>OKM/Tilastokeskus: Koulutukseen hakeutuminen – alueittain</p> <p>OKM/Tilastokeskus: Koulutuksen keskeyttäminen – alueittain</p>

<p>Edistetään nuorten opiskelun, työllistymisen ja yrittäjyyden tukemista</p>	<p>Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan TE-toimisto, Pohjanmaan kunnat, elinkeinoyhdistykset, Pohjanmaan kauppakamari ja yrittäjäyhdistykset sekä SONet BOTNIA ja kolmannen sektorin järjestöt</p> <p>Hankerahoituksen hakeminen 2014</p> <p>Kehittämistoimenpiteiden toteuttaminen 2014–2017</p>	<p>Tilastokeskus/Tutkintorekisteri: Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä % vastaavanikäisestä väestöstä</p> <p>OKM/Tilastokeskus: Tutkinnon suorittaneiden ja valmistuneiden työllistyminen ja sijoittuminen koulutuksen jälkeen alueellisesti tarkasteltuna</p> <p>OKM/Tilastokeskus: Koulutuksen keskeyttäminen – alueittain</p> <p>TEM: Työttömyystilastot ikäryhmittäin</p> <p>THL/Toimeentulotukitilastot: Toimeentulotukea saaneet ikäryhmittäin</p>
---	--	---

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaan ajatuksia hyvinvoinnista:

”Minun perhe merkitsee kaikkea”

Työikäiset

Tavoitetila:

Pohjanmaan väestön hyvinvoinnin turvaamiseksi tavoitteena on nostaa työllisyysastetta ja ylläpitää Manner-Suomen paras työllisyystilanne. Työn ja perheen yhteensovittamisella lisätään perheiden hyvinvointia.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
<p>Räätälöidään henkilökohtaisia polkuja työikäisten osallistamiseksi yhteiskuntaan sekä kehitetään jo käytössä olevia työllisyyttä tukevia työmenetelmiä kokemusten perusteella ja tuetaan aloittavia yrittäjiä</p>	<p>Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan TE-toimisto, maakunnan elinkeinoyhdistykset, kunnat ja järjestöt</p> <p>2014–2017</p>	<p>TEM: Työllisyysaste %</p> <p>TEM: Työttömyysaste % ikäryhmittäin</p> <p>TEM: Pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien määrä % ikäryhmittäin</p> <p>GINI-kerroin</p>
<p>Työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen sekä työhyvinvoinnin ja työssäjaksamisen tukeminen työpaikoilla</p>	<p>Työnantajat</p> <p>2014–2017</p>	<p>THL/ATH: Kokee työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmia %</p> <p>THL/ATH: Ei usko jaksavansa työskennellä eläkeikään saakka %</p>

Ikäihmiset

Tavoitetila:

Pohjanmaalla vahvistetaan ikäihmisten osallisuutta ja sosiaalista pääomaa sekä ehkäistään yksinäisyyttä. Gerontologista ja geriatrasta osaamista lisätään ja palvelusisältöjä uudistetaan hyödyntämällä ICT- ja geronteknologian mahdollisuudet.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
Kansallisten ja alueellisten linjauksen mukaisesti aloitetaan kolmen geriatrinen osaamiskeskuksen suunnittelu maakuntaan (pohjoinen, keskinen ja eteläinen)	Pohjanmaan kunnat Tutkimus: BoWer-verkosto, alueen korkeakoulut	Hankkeen tulos- ja vaikuttavuusmittarit
Jatketaan GERDA-hanketta (Det gerontologiska Regionala Databas och Resurscenter – Gerontologinen alueellinen tietokanta ja resurssikeskus) ja hyödynnetään hankkeessa saatuja tuloksia ikäihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja tarvittavan osaamisen vahvistamisessa.	GERDA-hanke alueellisine, kansallisine ja pohjoismaisine yhteistyötahoineen Syventävän alueellista vertailutietoa tuottavan tutkimuksen suunnittelu ja sen rahoituksen hakeminen 2014–2015	Hankkeen tulos- ja vaikuttavuusmittarit
Edistetään ikäihmisten omaehtoisia toimintaa ja yhteisöllistä asumista sekä heidän vertaistukeaan	Pohjanmaan kunnat ja järjestöt	THL/ATH: Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi kokevien osuus % THL/ATH: Asuinympäristöönsä tyytyväiset % THL/ATH: Asuinympäristön turvallisuuteen tyytyväiset % THL/ATH: Itsensä suurimman osan aikaa 4 viime viikon aikana onnelliseksi kokeneiden osuus % THL/ATH: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus %
Edistetään ikäihmisten tietotekniisiä ja sosiaalisen median taitoja	Pohjanmaan kunnat ja aikuiskouluttajat	Järjestetyt koulutukset

4.4 Asiakslähtöiset, kustannustehokkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Tavoitetila:

Pohjanmaalla aikaansaadaan yhteinen sosiaali- ja terveydenhuollon (SOTE) palvelujen tuottamisen tahtotila. Alueen palvelurakennemuutos toteutetaan yhteistyössä ja vuoropuhelussa alueen asukkaiden osallisuutta ja palveluiden laatua unohtamatta. Lähipalveluiden kehittämisessä on turvattava myös yhteydenottomahdollisuudet ja ryhmämuotoiset vertaistuen keinoin toteutetut palvelut. Kustannusvaikuttava väestön hyvinvoinnin, terveyden ja mielenterveyden edistäminen ja hyvinvointierojen kaventaminen luovat pohjan alueen tasalaatuisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiselle. Hyvinvointia edistävät lisäksi hallinnolliset sektorirajat ylittävä toiminta, ja esimerkiksi kuntien kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyssektorin yhteistyö on lujittunut.

Pohjanmaalla on oivallettu, että monimutkaisen toimintaympäristön johtaminen ja päätöksenteko perustuvat tietoon, osallisuuteen, vuoropuheluun ja luottamukseen. Kehittämistyössä hyödynnetään maakunnassa toimivien korkeakoulujen monipuolista osaamista, tutkimusta ja kumppanuutta. Johto mahdollistaa henkilöstön osaamisen ylläpidon ja kehittämisen. Sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä vallitsee voimavara- ja viimeisimpään tutkittuun tietoon pohjautuvan työn tekemisen kulttuuri, jossa asiakas on aina keskiössä. Moniammatillinen hallinnolliset ja toiminnalliset rajat ylittävä yhteistyö on itsestään selvyys. Henkilöstö ylläpitää osaamistaan jatkuvasti ja kehittää laadukkaita palveluja yhteistyössä asiakkaiden ja muiden sektoreiden, erityisesti kuntien kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen, henkilöstön kanssa.

Pohjanmaalla otetaan käyttöön yksi, yhteinen ja yhtenäinen sosiaali- ja terveydenhuollon tieto- ja viestintäteknologinen (ICT) ratkaisu, joka on yhteensopiva järjestämisvastuussa olevan sosiaali- ja terveysalueen ICT-järjestelmien kanssa.

Toimenpide 2014–2017	Vastuutaho, aikataulu ja toimijat	Mittarit ja osoittimet
Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain toimeenpano (ks. * taulukon alla)	Pohjanmaan kunnat 2014–2017	Mittarit täsmentyvät myöhemmin
Suunnitellaan ja toteutetaan yhtenäinen SOTE-ICT-ratkaisu kansallisiin ratkaisuihin pohjautuvasti ja niitä ennakkoiden	SOTE-järjestäjä- ja -tuottajaorganisaatiot 2017 alkaen Valtiovarainministeriö ja THL	Mittarit täsmentyvät myöhemmin
Yksityisen palvelutuotannon ja hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen sekä hyvinvointialan osaamiskeskittymän kehittäminen	Alueelliset kehitysyritykset, yrittäjäjärjestöt, kunnat	Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien lukumäärä Yksityisten terveyspalvelujen tuottajien lukumäärä Terveysteknologiayritysten määrä

<p>Johtamisen ja päätöksenteon kulttuuria uudistetaan ja kehitetään ottamalla käyttöön hyvän johtamisen kriteerit sekä hyödyntämällä alueen korkeakoulujen tutkimusta ja yhteistyötä.</p>	<p>Pohjanmaan kunnat yhteistyössä Vaasan yliopiston (sosiaali- ja terveyshallintotiede), BoWer-verkoston, SONet BOTNIAn ja muiden toimijoiden kanssa</p>	<p>STM:n Hyvän johtamisen kriteerit otettu käyttöön: on/ei 2017</p> <p>Pohjanmaan hyvinvointipalvelujen tutkimus- ja innovaatioverkoston (BoWer) tutkimusohjelman tulokset</p>
<p>Vahvistetaan hyvinvointialan tekemisen kulttuuria ja uudistuvuutta Vaasan opetusterveyskeskus -hankkeella ja Vaasan seudun opetus- ja tutkimuskeskus -hankkeella</p>	<p>Pohjanmaan kunnat ja Vaasan sairaanhoitopiiri</p>	<p>Seurantaindikaattorit tuotetaan hankkeissa</p>
<p>Valmistellaan ja toteutetaan Väli-Suomen alueella Kaste-hanke Parmpi arki – Bättre vardag</p>	<p>Pohjanmaan kunnat yhteistyössä VSHP:n ja SONet BOTNIAn ja muiden yhteistyötahojen kanssa</p> <p>Hankesuunnitelma ja hankerahoituksen hakeminen 2014</p> <p>Projektin toteuttaminen 2015–2017</p>	<p>Seurantaindikaattorit tuotetaan hankkeessa</p>
<p>Kehitetään sosiaali- ja terveyspalveluja osallistamalla palveluiden käyttäjiä ja kehittämällä kuntalaisten kuulemismenetelmiä sekä hyödyntämällä kokemusaikaa</p>	<p>SOTE-järjestäjä- ja -tuottajaorganisaatiot yhdessä korkeakoulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa</p> <p>Toimintatavan luominen ja sen toteuttaminen eri kehittämissuunnitelmissa</p> <p>Koulutuksen järjestäminen</p> <p>Tutkimuksen toteuttaminen 2017</p>	<p>Palvelunkäyttäjien kehittämissuunnitelmia toteutettu: on/ei 2017</p> <p>Pohjanmaalla toteutetut kansalaisraadit tms.</p>
<p>Toteutetaan Hyvinvointia kuntiin ilman rajoja -hanke Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla</p>	<p>Etelä-Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan liitto ja Keski-Pohjanmaan liitto sekä pilottikuntien kulttuuri- ja sote-toimijat</p> <p>Projektin toteuttaminen 2015–2016</p>	<p>Seurantaindikaattorit tuotetaan hankkeessa</p>

<p>Vakinaistetaan Pohjanmaalle hyvinvoinnin edistämisen ja tietotutannon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja hanketoimintaverkoston toimintakonsepti, joka on jatkoa alueella jo toimivalle BoWer-verkoston toiminnalle</p>	<p>Pohjanmaan kunnat, VSHP ja muut kuntayhtymät, Pohjanmaan liitto, THL ja sen Vaasaan sijoittuneet asiantuntijat ja tutkijat (kts. alla **), SONet BOTNIA, VY, alueen korkeakoulut ja muut yhteistyötohot</p> <p>Yhteisen tahtotilan ja toimintatavan muodostaminen 2014–2015</p> <p>Rahoituksen varmistaminen 2014–2015</p>	<p>Yhteinen tahtotila muodostettu: kyllä/ei 2014–2015</p> <p>Rahoituksen hakeminen verkoston toiminnalle: kyllä/ei 2014–2017</p> <p>Toimintakonsepti vakiinnutettu: kyllä/ei 2014–2017</p>
--	---	--

* Koska on oletettavaa, että maassamme jatketaan keväällä 2015 lopetettua sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaa uudistusta, käytetään hyvinvointistrategiassa termiä järjestämislaki huolimatta siitä, että tulevan lain nimi saattaa poiketa tästä.

** Koska Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Vaasan toimipaikan toiminta lakkaa vuoden 2015 syksyyn mennessä, on hyvinvointistrategiassa toimenpidetaulukoiden sarakkeessa Vastuutaho, aikataulu ja toimijat käytetty Vaasan toimipaikan sijaan ilmaisua THL ja sen Vaasaan sijoittuneet asiantuntijat ja tutkijat.

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaiden ajatuksia hyvinvoinnista:

”Meillä on ... useita sairaaloita Pohjanmaalla. Ja se on hyvä, jos satumme sairastumaan”

”... kun olemme sairaana niin meillä on ambulanssi apuna...”

”Ensimmäinen asia on kai se, että ihmiset pääsevät hoitoon”

”Meillä on sairaaloita, josta voi saada apua jos tarvitsee tai lääkkeitä jos tarvitsee”

Jemina Wiklund, 5. lk.

5 TOIMEENPANO, SEURANTA JA ARVIOINTI

Toimeenpano

Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017 on valmisteltu laajalla yhteistyöllä, jota myös siihen kirjattujen kehittämistavoitteiden ja toimenpide-esitysten toteuttaminen edellyttää. Kuten lukija huomaa, ovat monet toimenpide-esitykset useiden vuosien laajoja kehittämiskokonaisuuksia, jotka käytännössä toteutuvat erilaisin toimin. Niistä osa kuuluu normaaliin sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden hyvinvoinnin toimijoiden arkityöhön, mutta jotkin edellyttävät esimerkiksi projektirahoitusta. Kehittämismäärärahojen niukkuuden ja mm. kuntien tiukan määrärahatilanteen vuoksi yksituumaisuus ja selkeä kehittämistahto edistävät hyvinvointistrategian toteutumista. Pohjanmaalla on syytä jatkaa hyvinvointia edistävää myös kuntien eri hallinnonalat ja maakuntarajat ylittävää kehittämistyötä sekä korkeakoulujen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan yhteistyötä. Hyvinvointistrategian toteutumista voidaan tukea myös esimerkiksi kaavoituksella, turvaamalla osaava henkilöstö sekä panostamalla ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin.

Hyvinvointistrategian toteuttamisen kannalta merkille pantavaa on myös Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toiminta kokonaisturvallisuuden edistämiseksi. Kehittämistyö jakautuu kahteen kokonaisuuteen, joita ovat valmiussuunnittelu ja varautuminen sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelu. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kokonaisturvallisuuden yhteistoiminta on merkittävää hyvinvointistrategian tavoitteiden toteutumisen kannalta. Tätä kehittämistyötä konkretisoivat lukuisat julkishallinnon hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelua edistävät verkostot, pilottihankkeet ja poikkihallinnolliset teemaryhmät, joihin kunnat ja muut keskeiset hyvinvoinnin ja turvallisuuden toimijat osallistuvat.

Hyvinvointistrategian toimeenpanon onnistumiseksi tarvitaan vastuutaho. Strategian toteutuminen edellyttää kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden, Vaasan sairaanhoitopiirin, järjestöjen ja lukuisten muiden hyvinvoinnin toimijoiden aktiivista työtä. Toteutuessaan hyvinvointistrategian tavoitteet ja toimenpide-esitykset vahvistavat entisestään Pohjanmaan väestön hyvinvointia ja lisäävät maakuntamme kilpailukykyä. Valmistelun aikana käydyissä keskusteluissa alueen eri toimijoiden kanssa on vahvistunut käsitys siitä, että hyvinvointistrategian toimeenpano tulisi tapahtua yhteistyössä koko Pohjanmaan maakunnan hyvinvoinnin edistämisen ja tietotuotannon verkoston kanssa (ks. 4.4 taulukon viimeinen toimenpide-ehdotus).

Tulosten mittaaminen

Tämä on ensimmäinen koko Pohjanmaan kattava hyvinvointistrategia, joka on osa maakunnan suunnittelujärjestelmää. Hyvinvointistrategia pohjautuu Pohjanmaan maakuntastrategiassa 2014–2017 asetettuihin kehittämisen painopisteisiin ja tavoitteisiin, joita hyvinvointistrategian toimenpide-esitykset toteuttavat. Jatkossa hyvinvointistrategia laaditaan osana maakuntastrategiaa ja sen toteutumista seurataan osana maakuntastrategian ja toimeenpanosuunnitelman arviointia toimenpidetaulukoihin kirjattujen ja osin myös myöhemmin täsmentyvien mittarien ja osoittimien avulla. Lisäksi kunnat seuraavat hyvinvointistrategian tavoitteiden toteutumista mm. osana hyvinvointikertomustyötään.

Hyvinvointistrategian vaikutusten arviointi

Kuten vuosien 2014–2017 Pohjanmaan maakuntastrategialla, myös Pohjanmaan hyvinvointistrategialla 2014–2017 arvioidaan olevan pääsääntöisesti positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnille. Keskeisiä tekijöitä Pohjanmaan väestön hyvinvoinnille ovat mm. vakaa työllisyys ja hyvä koulutus, osallisuus ja toimivat palvelut. Siten hyvinvoinnin rakentamiseen osallistuvat esimerkiksi kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ohella muutkin hallintokunnat: Useimmat tehdyt tai tekemättömät päätökset vaikuttavat pohjalaisten ja Pohjanmaan hyvinvointiin.

Pohjanmaan väestön hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että maakunnan monipuolinen elinkeinoelämä pystyy takaamaan hyvän työllisyyden. Toisaalta koulutuksen ja sen ennakoinnin on varmistettava osaava työvoima oikeille aloille. Nuorten, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien työsaantia on edistettävä, koska syrjäytyminen edistää huono-osaisuutta. Mikäli hyvinvointi-, terveys- ja mielenterveysongelmat kasvavat entisestään, on vaarana, että yhä useampi voi entistä huonommin. Hyvät ja kattavat kulttuuri- ja liikuntapalvelut sekä monipuoliset harrastusmahdollisuudet edistävät hyvinvointistrategian myönteisiä vaikutuksia.

Pohjanmaan väestön ikääntyminen tuo tullessaan erityisiä haasteita, mutta se luo myös mahdollisuuksia. Parhaimmillaan ikäihmiset osallistuvat monipuolisesti pohjalaiseen elämään ja ovat paikallisyhteisöjensä voimavaroja. Ikääntyvä väestö on laaja ja aktiivinen toimija- ja kuluttajaryhmä, jonka tarpeet ja mahdollisuudet tulee ottaa huomioon maakuntamme yhteiseksi hyväksi. Mikäli maakunnassamme ei onnistuta edistämään kansalaisten osallisuutta, on sillä kielteisiä vaikutuksia hyvinvoinnille. Yhteisöllisyyden vahvistaminen ja vaaliminen, missä myös järjestöillä on tärkeä

tehtävä, edistävät hyvinvointistrategian myönteisiä vaikutuksia entisestään. Esteettömyys, kotona asuminen ja lähipalvelut omalla äidinkielellä ovat tärkeitä tavoitteita, joiden toteutuminen lisää hyvinvointia.

Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain toteuttamisen myötä ei saada Pohjanmaan kuntien ja väestön kannalta myönteistä toimintamallia, saattavat mm. lähipalvelut vaarantua ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset nousta entisestään. Uudet toimintatavat ja työmenetelmät sekä tietoon pohjautuva johtaminen edistävät parhaimmillaan tavoitteiden saavuttamista ja vähentävät myös kustannuksia. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen ja yksityisen sektorin roolin selkeytyminen edistää palvelutuotantoa ja lähipalveluiden järjestämistä ruotsiksi ja suomeksi sekä tarvittaessa muilla kielillä. Keskipitkällä aikavälillä uuden sosiaali- ja terveydenhuollon tieto- ja viestintäteknologisen (ICT) ratkaisun, joka on yhteen sovitettu järjestämisvastuussa olevan sosiaali- ja terveysalueen ICT-järjestelmien kanssa, suunnittelu ja toteuttaminen aiheuttavat suuret kustannukset, mutta ajan myötä syntyy kustannussäästöjä. Myös ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen vähentävät kustannuksia, kun erikoissairaanhoidon ja vaativan sosiaalihuollon palveluiden tarve vähenee. SOTE-uudistus saattaa kuitenkin lisätä liikkumistarvetta ja oman auton käyttöä ja vaikuttaa siten kielteisesti ilmastoon.

Edsevön ruotsin- ja suomenkielisen koulun oppilaan ajatuksia hyvinvoinnista:

Pohjanmaa

"Hei, ja tervetuloa Pohjanmaalle. Pohjanmaa sijaitsee rannikolla, ja se ulottuu Luodosta aina Kristiinankaupunkiin saakka. Pohjanmaan suurin kaupunki on nimeltään Vaasa. Pohjanmaalla asuu noin 177 000 asukasta. Täällä Pohjanmaalla on monia liikuntapaikkoja ja harrastuksia mistä valita. Voi harjoitella yhdessä joukkueena esimerkiksi jääkiekkoa, jalkapalloa tai sählyä. Tai sitten voi harjoitella itsekseen ratsastusta, laulaa tai vain mennä ulos luontoon ja viettää aikaa perheen ja ystävien kanssa. Täällä Pohjanmaalla tehdään myös suuria purjeventeitä Valtikolla ja Nautorilla. Meillä on useita hienoja, hyvin hoidettuja uimarantoja jonne kaikki ovat tervetulleita. Ellei halua uida ulkona meillä on myös uimahalleja jonne kaikki voivat mennä. Eikö vaatekaapista löydy mitään sopivaa päällepantavaa? Lähde shoppailemaan kauppoihin tai vaikkapa kirpputoreille. Vaassassa on Suomen suurin kirpputori, lähde sinne ja tee hyviä löytöjä. Minulle tulee hyvä olo kun vietän aikaa muiden ihmisten ja koirani kanssa, ja liikun mielelläni. Toivottavasti viihdytte Pohjanmaalla."

Jemina Korva, 6. lk.

LÄHTEET

- Allardt, E. (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Björklund, B. & Peltoniemi, T. (2011). Järjestöjen näkemykset Pohjanmaan hyvinvoinnin kehitykseen. Teoksessa Vartiainen, P. & Vuorenmaa, M. (toim.) Kohti sosiaalisesti kestäväää hyvinvointia. Näkökulmia Pohjanmaalta, 151-157. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 295. Sosiaali- ja terveyshallintotiede 6. Vaasa: Vaasan yliopisto. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-357-8.pdf.
- Eronen, A., Hakkarainen, T., Landén, P., Peltosalmi, J. & Särkelä, R. (2013). Järjestöbarometri 2013. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Järnefelt, N., Nivalainen, S., Salokangas, S. & Uusitalo, H. (2014). Sosioekonomiset erot – työurat, eläkkeelle siirtyminen ja eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskuksen raportteja 1/2014.
- Kaikkonen, R., Murto, J., Pentala, O., Koskela, T., Virtala, E., Härkänen, T., Koskenniemi, T., Ahonen, J., Vartiainen, E. & Koskinen, S. (2014a). Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010–2014. Saatavissa: www.terveytemme.fi/ath/tulokset.
- Kaikkonen, R., Murto, J., Pentala, O., Koskela, T., Virtala, E., Härkänen, T., Koskenniemi, T., Ahonen, J., Vartiainen, E. & Koskinen, S. (2014b). Hyvinvoinnin maakunnalliset ja väestöryhmien väliset erot Suomessa 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia. THL - Tutkimuksesta tiiviisti 002, tammikuu 2014. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114627/URN_ISBN_978-952-302-136-5.pdf?sequence=1.
- Kannasoja, S. (2013). Nuorten sosiaalinen toimintakyky. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research numerona 484, 259 s., Jyväskylä 2013. Väitöskirjatutkimus.
- Kinnula, P., Malmi, T. & Vauramo, E. (2014). Sisältöä sote-uudistukseen. Tunnuslukuja terveydenhuollon suunnitteluun. Kunnallisan kehittämissäätiö. Saatavissa: http://www.kaks.fi/sites/default/files/TutkJulk_78_net.pdf.
- Kivimäki, H., Luopa, P., Matikka, A., Nipuli, S., Vilkki, S., Jokela, J., Laukkarinen, E., & Paananen, R. (2014). Kouluterveyskysely 2013, Pohjanmaan raportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavissa: www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Maakuntaraportit/Pohjanmaa_2013.pdf.
- Koskinen, S. (2009). Luentomateriaali. Lapin yliopisto.
- Kuronen-Ojala, M., Lehtola, M. & Rautajoki, A. (2013). Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan hyvinvointibarometri 2012. Ajankohtainen arvio pohjalaismaakuntien väestön hyvinvoinnin ja palvelujen tilasta sekä niiden muutossuunnista. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Tutkimuksia 75.
- Kuronen-Ojala, M., Knif, P., Saarijärvi, A., Lehtola, M. & Jokiranta, H. (2009). Pohjalaismaakuntien hyvinvointibarometri 2009. Selvitys pohjalaismaakuntien hyvinvoinnin ja hyvinvointipalveluiden tilasta sekä niiden muutossuunnista. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 42. Saatavissa: <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6028/Kuronen-Ojala%20Seamk%20B42.pdf?sequence=3>.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 2013. 28.12.2012/980.
- Leikola, M. (2011). Sairaats elämät. Suomalaisen terveydenhuollon korjauspaketti. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA. Saatavissa: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2011/10/Sairaats-elamat.pdf>.
- Maunu, A. (2014). Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina. EHYT katsauksia 1/2014. Saatavissa: http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/julkaisut/kuinkaterveyttatehdään_ehyt_katsauksia_anttimaunu_1_2014.pdf.
- Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. (2013). Pelastakaa koulukiusattu! – koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa. Kaks kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 70. Kunnallisan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 70. Sastamala: Kunnallisan kehittämissäätiö.

- NHG, Nordic Healthcare Group (2013). Sosiaali- ja terveydenhuollon nettokustannukset VSHP:n alueella verrattuna muihin sairaanhoitopiireihin.
- Patentti- ja rekisterihallitus (2014). Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivut. Saatavissa: <http://www.prh.fi>.
- Peltoniemi, T. (2013, 2014). Sähköpostikeskustelut. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Pohjanmaan maakuntastrategia 2014–2017.
- Pohjanmaan liitto (2014). Pohjanmaa lukuina, Tilastoportaali. Saatavissa: www.pohjanmaalukuina.fi.
- Raisio, H. & Ollila, S. (2011). "Se keskustelu oli kaikkein oleellisin juttu ja kivoin": Pienryhmäkeskustelut nuorten kansalaisraadissa. Teoksessa Mäntylä, N. (toim.) Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina, 106–121. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 297. Oikeustiede 17. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- RAY (2014). Avustustietokanta. Saatavissa: <http://avustukset.ray.fi/fi-fi/yleiskatsaus/2015/avustukset-maakunnittain>.
- Saarikoski, S. (2013). Sähköpostikeskustelu. VASEK.
- Syvänen, S. (2003). Työn paineet ja puuttumattomuuden kustannukset. Tutkimus sisäisen tehottomuuden lähteistä ja vaikutuksista, esimerkkitapahtuna kuntien sosiaalitoimen vanhuspalveluja tuottavat työyhteisöt. Väitöskirjatyö. Tampereen yliopisto.
- THL (2014). KAVENTAJA Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi.
- Turunen, M. (2013). Pohjanmaan väestö, sen hyvinvointi ja terveys sekä sosiaali- ja terveystalouden toimivuus. Kansalliseen vertailuun perustuvaa trenditietoa vuosilta 2005–2011. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 186. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-464-3.pdf.
- Työeläkevakuuttajat, TELA (2011). Työeläkekuntoutus vuonna 2010 – hallittua kasvua, onnistumista, eläkemenon säästöä. Saatavissa: http://www.tela.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/tela/embeds/telawwwstructure/14291_Tyoelakekuntoutus_vuonna_2010.pdf.
- Vaarama, M. (2013). Kaikenikäisille Hyvä Suomi. Sukupolvipolitiikalla sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään hyvinvointiyhteiskuntaan. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpöytä 18/2013.
- Valkama, K. & Ollila, S. (2011). Sosiaalisen pääoman kahdet kasvot näkökulmana Pohjanmaan tulevaisuus. Teoksessa Vartiainen, P. & Vuorenmaa, M. (toim.), Kohti sosiaalisesti kestävää hyvinvointia. Näkökulmia Pohjanmaalta, 184–197. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 295. Sosiaali- ja terveyshallintotiede 6. Vaasa: Vaasan yliopisto. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-357-8.pdf.
- Varjonen, S., Ristolainen, H. & Vuori, J. (2012). Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen ja hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Väliraportti 3.12.2012. THL & TTL.
- Valtioneuvosto, VN (2013). Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: Kestävällä kasvulla hyvinvointia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 18/2013. Saatavissa: http://vnk.fi/documents/10616/1093242/J1813_Valtioneuvoston+tulevaisuusselonteko.pdf/dd3096ad-ec81-4077-bfba-d48be835caa7?version=1.0.
- Valtioneuvosto, VN (2012). Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta. Saatavissa: http://www.defmin.fi/files/3023/Periaatepaatos_kokonaisturvallisuudesta_2012_fi.pdf.
- Valtioneuvosto, VN (2004). Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Saatavissa: <http://vnk.fi/julkaisukansio/2004/j33-ikaantymisen-voimavarana/pdf/fi.pdf>.

LINKIT

Pohjanmaata koskeviin tilastotietoihin voi tutustua mm. seuraavilla sivustoilla:

www.pohjanmaalukuina.fi (Pohjanmaa lukuina tilastosivusto)
www.findikaattori.fi
www.hyvinvointikompassi.fi
www.kela.fi
www.kela.fi/terveyspuntari
www.kunnat.net
www.kommunerna.net/sv/databanker/statistik/kommunnavigatorn/Sidor/default.aspx#lang=sv
www.palveluvaaka.fi
www.sotkanet.fi
www.terveytemme.fi
www.terveytemme.fi/ath/tulokset
www.thl.fi
www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/teaviisari
www.tilastokeskus.fi
www.vn.fi
www.vrk.fi
www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/hyvinvointiohjelma_-_hyva/hyvia_kaytantoja
<http://tilastokeskus.fi/til/tuottajat.html> (Suomen viralliset tilastontuottajat)
http://tilastokeskus.fi/tup/tilvir/julkaisijat_suomi_julkishallinto.html (Muut tilastontuottajat)

Pohjanmaan hyvinvointistrategiaa 2014–2017 valmistelleen työryhmän jäsenet Pohjanmaan liiton edustajat:

Varpu Rajaniemi, puheenjohtaja, Pohjanmaan liitto
Kristiina Strandman, sihteeri, Pohjanmaan liitto

Perusterveydenhuollon edustaja:

Peter Riddar, Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon ky (K5)

Yksityisen sektorin ja elinkeinoelämän edustaja:

Sari Saarikoski, VASEK

Kolmannen sektorin järjestöjen edustaja:

Tuula Peltoniemi, SOSTE

Tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden edustaja:

Kaarina Reini, BoWer

Sosiaalihuollon edustaja:

Tuula Mulju, SONet BOTNIA

Erikoissairaanhoidon edustaja:

Pia Wik, VSHP

Pohjanmaan hyvinvointistrategian 2014–2017 ohjausryhmän jäsenet ja heidän varajäsenensä

Erkki Penttinen
Hilkka Sundqvist
Jarkko Pirttipерä

Peter Granholm

Merja Latvala
Alice Backström

Johanna Yli-Viitala
Inge-Brit Barkholt

Inger Bjön
Kirsi Björkholm

Varpu Rajaniemi
Seija Ollila
Katri Viitasalo
Maritta Vuoremaa

Riku Niemistö
Annika Wentjärvi
Arto Rautajoki
Tuula Mulju
Mikael Gädda
Pirjo Wadén
Jukka Kentala
Seppo Mäenpää
Kirsi Ikäheimonen
Torbjörn Stoor

Pirkko Vartiainen
Pia Vähäkangas

Matti Paloneva, Vaasan kaupunki
Teemu Paavola, Vaasan kaupunki
Yvonne Holming, Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon kuntayhtymä, K5
Pietarsaaren kaupunki, Pietarsaaren seudun yhteistoiminta-alue, K4
Helena Lahtinen, Kyrönmaa
Esko Kuoppala, Mustasaaren ja Vöyrin yhteistoiminta-alue, K2
Tuula Jäntti, järjestöt
Pirjo Wadén, Vaasan sairaanhoitopiiri, VSHP, perusterveydenhuollon yksikkö
Gunilla Jusslin perusterveydenhuolto
Kårkulla samkommun
Katja Kurunsaari Muistiluotsi, Yhteisin Purjein -järjestöt
Pohjanmaan liitto
Vaasan yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL, Vaasan toimipaikka
Raimo Koivisto, Vaasan ammattikorkeakoulu
Susanne Jungerstam, Yrkeshögskolan Novia
SONet BOTNIA
SONet BOTNIA
Mustasaaren kunta
VSHP, perusterveydenhuollon yksikkö
Vaasan kaupunki
Vaasan kaupunki
Vaasan Settlementtuyhdistys ry
Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, FSKC
Vaasan yliopisto
Pietarsaaren seudun yhteistoiminta-alue, K4

	2005	2010	Vimeisin tieto**	Tavoite 2017
Muuttoliike ja väestö				
Väkiluku	173 627	177 946	179 663	186 500
Väestönmuutos	172	903	564	1 350
Nettomaassamuutto (osuus väestöstä) (%)	-0,36	-0,25	-0,31	0,027
Nettosiirtolaisuus (osuus väestöstä) (%)	0,31	0,42	0,41	0,43
Luonnollinen väestön- kasvu (osuus väestöstä) (%)	0,15	0,33	0,22	0,27
Vanhushuoltosuhte (%)	28	30,1	32,3	35
Kilpailukyky				
Bkt/asukas	28 358 €	-	35 736 € (2010), 107,2 % koko maan tasosta	110 % koko maan tasosta
Liikevaihdon kasvu (%)	10,1 (2007)	-0,2	4,3 (2011)	*
Yrityskanta	10 111	11 205	11 744	12 000
Aloittaneet yritykset	823	955	890	*
Lopettaneet yritykset	648	576	662	*
Kasvuyritysten määrä (Pohjanmaan ELY-alue)	-	-	31 (2008-2011)	60
Viennin osuus teollisuu- den liikevaihdosta (%)	-	78	76	78
Veronalaiset tulot / henkilö	18 826 €	24 548 €	25 596 € (2011) 96,3 % koko maan tasosta	98 % koko maan tasosta
Talouden tasapaino				
Kuntien vuosikate / asukas	119 €	385 €	295 € (2011)	*
Valtion menot / asukas	5 724 € (2004)	6 229 € (2006)	6 635 € (2008)	*
Työllisyys				
Työttömyysaste (%)	6,1	6,6	6,0	5
Työllisyysaste (%)	70,5	70,9	72,8	75
Nuoret työttömät (15–27-vuotiaat)	571 (2006)	844	644	400
Pitkäaikaistyöttömät (yli 1 vuotta)	1 377	956	1 115	600
Maahanmuuttajien työt- tömyysaste	-	20,1	17,8	15
Työpaikkojen määrä	80 815 (2007)	79 881	80 984 (2011)	82 500

Työvoiman määrä	82 348	84 970	86 001 (2011)	86 000
Alueen sisäiset erot				
Tulotason keskihajonta kunnissa (€/henkilö)	1 952 €	1 601 €	1 720 € (2011)	*
Väestön ikärakenteen keskihajonta kunnissa (yli 65-vuotiaiden osuus)	3,9	4,1	4,5	*
Osaaminen				
Tutkinnon suorittaneet (osuus 15 vuotta täyttäneistä) (%)	61,2	65,3	66 (2011)	70
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25–29-vuotiaat (%)	11,6	13,9	14,6 (2011)	10
Kolmen suurimman toimialan osuus työpai-koista (%)	32,4	-	31,3 (2010)	*
Julkisen sektorin osuus työpaikoista (%)	26,9	-	25,9 (2010)	*
Elinympäristön laatu ja aluerakenne				
Väestön määrän muutos sisemällä kaupunkialueella	34 700	35 260	35 792	*
Väestön määrän muutos ulommalla kaupunkialueella	44 158	45 733	46 379	*
Väestön määrän muutos kaupungin kehysalueella	15 586	17 153	17 827	*
Väestön määrän muutos kaupungin läheisellä maaseudulla	28 266	29 330	29 518	*
Väestön määrän muutos ydinmaaseudulla	44 028	43 430	43 197	*
Väestön määrän muutos harvaan asutulla maaseudulla	4 508	4 287	4 163	*
Uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta	-	-	Selviää myöhemmin	Osuus kasvaa
Teollisuuden ja yhdyskuntien fosforikuormitus vesistöihin	23,3 tonnia	21,3 tonnia	16,7 tonnia	Määrä laskee
Teollisuuden ja yhdyskuntien typpikuormitus vesistöihin	634 tonnia	871 tonnia	567 tonnia	Määrä laskee

* Tavoitetta ei ole määritelty tarkasti. Tavoitteena on ilmiön kehittyminen suotuisaan suuntaan.

** Vuoden 2012 tieto, jos muuta ei ole mainittu.

- Tietoa ei ole saatavilla.

Lähde: Pohjanmaan maakuntastrategia 2014–2017, taulukko 3

LYHENTEET

ATH-tutkimus	Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus
BoWer	Hyvinvointipalvelujen tutkimus- ja innovaatioverkosto
ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
ERVA	Eräät erikoissairaanhoidon palvelut järjestetään yli sairaanhoitopiirien rajojen yliopistosairaaloiden erityisvastuualueiden eli ns. miljoonapiirin pohjalta. Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, mitkä ovat erityisvastuualueita ja mitkä sairaanhoitopiirit kuuluvat mihinkin erityisvastuualueeseen.
FSKC	Det finlandsvenska kompetenscentret inom det sociala området Suomenruotsalainen sosiaalialan osaamiskeskus
GERDA	Gerontologinen alueellinen tietokanta ja resurssikeskus -hanke
Gini-kerroin	Gini-kerroin kuvaa suhteellisia tuloeroja, ja se on yleisin tuloeroja kuvaava tunnusluku. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi.
ICT	Tieto- ja viestintäteknologia
Kaste	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma
Kaventaja	Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on korvannut entisen nk. Kaventaja-verkkopalvelun Terveytemme.fi-sivustolla, joka sisältää runsaasti tilasto- ja seurantatietoja väestön terveydestä ja hyvinvoinnista alueittain ja väestöryhmittäin.
KELA	Kansaneläkelaitos
Kiuru	Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoido- ja peruspalvelukuntayhtymä
KiVa	KiVa Koulu Kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma, joka on kehitetty Turun yliopiston psykologian oppiaineen ja Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyönä opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.
K5	Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon kuntayhtymä
NHG	Nordic Healthcare Group
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
OPH	Opetushallitus

PYLL-indeksi	Menetetyt elinvuodet -indeksi (PYLL = Potential Years of Life Lost) Indikaattori ilmaisee ennen 80 ikävuotta tapahtuneiden kuolemien takia menetettyjen elinvuosien lukumäärää väestössä 100 000 asukasta kohti. Yläikärajan valinta perustuu siihen, että suomalaisten elinajanodote on noin 80 vuotta.
RAY	Raha-automaattiyhdistys
SKUTT	Verkkopohjainen työkalu pedagogisen toimintakulttuurin kehittämiseen
SONet BOTNIA	Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus
SOSTE	Suomen sosiaali ja terveys ry
SOTE	Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TELA ry	Työeläkevakuuttajat
TE-toimisto	Työ- ja elinkeinotoimisto
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
TYKS	Turun yliopistollinen keskussairaala
VASEK	Vaasanseudun Kehitys Oy
VSY	Vaasan Seudun Yhdistykset ry
VSHP	Vaasan sairaanhoitopiiri
VN	Valtioneuvosto
VY	Vaasan yliopisto
ÅA	Åbo Akademi

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

Hietasaarenkatu 6 - PL 174 - 65101 VAASA
Puh.: 06 320 6500 info@obotnia.fi
www.obotnia.fi www.facebook.com/obotnia